

ZÁPADOČESKÁ UNIVERZITA V PLZNI

Fakulta právnická

DIPLOMOVÁ PRÁCE

**Protižidovská legislativa a právní postavení Židů za doby
Protektorátu Čechy a Morava**

Plzeň 2022

PROTIŽIDOVSKÁ LEGISLATIVA A PRÁVNÍ POSTAVENÍ ŽIDŮ ZA DOBY PROTEKTORÁTU ČECHY A MORAVA

BARBORA PODOLOVÁ

Vypracovala:	Barbora Podolová
Studijní program:	M6805, Právo a právní věda
Studijní obor:	Právo
Vedoucí diplomové práce:	doc. JUDr. Antonín Lojek, Ph.D.
Pracoviště:	Katedra právních dějin
Rok zpracování:	2022

ZÁPADOČESKÁ UNIVERZITA V PLZNI

Fakulta právnická

Akademický rok: 2021/2022

ZADÁNÍ DIPLOMOVÉ PRÁCE

(projektu, uměleckého díla, uměleckého výkonu)

Jméno a příjmení: **Barbora PODOLOVÁ**
Osobní číslo: **R17M0113P**
Studijní program: **M6805 Právo a právní věda**
Studijní obor: **Právo**
Téma práce: **Protizidovská legislativa a právní postavení Židů za doby Protektorátu Čechy a Morava**
Zadávací katedra: **Katedra právních dějin**

Zásady pro vypracování

- Dějiny antisemitismu se zaměřením na české země
- Popis nejdůležitějšího dění Druhé republiky a Protektorátu
  - Omezení za doby Druhé republiky, Křišťálová noc
  - Orgány protektorátu, Židovská otázka
- Separace Židů od ostatních obyvatel
  - Evidence, Vysídlení
- Legislativa upravující židovské postavení
  - Konkrétní předpisy
- Konkrétní případy rodin, které postihl antisemitismus

Rozsah diplomové práce:
Rozsah grafických prací:
Forma zpracování diplomové práce: **tištěná**

Seznam doporučené literatury:

1. LAQUEUR, Walter. Mění se tvář antisemitismu: od starověku do dnešních dnů. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 2007. 216 s. ISBN 978-80-7106-927-0.
2. MALÝ, Karel et al. Dějiny českého a československého práva do roku 1945. 4., přeprac. vyd., v nakl. Leges vyd. 1. Praha: Leges, 2010. 640 s. ISBN 978-80-87212-39-4.
3. MARŠÁLEK, Pavel. Pod ochranou hákového kříže: nacistický okupační režim v českých zemích 1939–1945. Praha: Auditorium, 2012. 302 s. ISBN 978-80-87284-20-9.
4. MATUŠÍKOVÁ, Lenka. K dějinám Židů v českých zemích. Praha: Národní archiv, 2015. 426 s. ISBN 978-80-7469-038-9.
5. SCHELLE, Karel et al. Protektorát Čechy a Morava –jedna z nejtragičtějších kapitol českých novodobých dějin: (vybrané problémy). Ostrava: Key Publishing, 2010. 139 s. ISBN 978-80-7418-052-1.
6. SVOBODA, Lukáš. Křišťálová noc a historie Židů v Karlovarském kraji. Karlovy Vary: Muzeum Karlovy Vary, 2018. 155 s. ISBN 978-80-87458-15-0.

Vedoucí diplomové práce: **JUDr. Antonín Lojek, Ph.D.**
Katedra právních dějin

Datum zadání diplomové práce: **29. března 2021**
Termín odevzdání diplomové práce: **31. března 2022**

Stanislav Balík

JUDr. et PhDr. Stanislav Balík, Ph.D.
děkan

Stanislav Balík

JUDr. et PhDr. Stanislav Balík, Ph.D.
vedoucí katedry

V Plzni dne 1. října 2021

Čestné prohlášení

*„Prohlašuji, že jsem předkládanou diplomovou prací na téma *Protižidovská legislativa a právní postavení Židů za doby Protektorátu Čechy a Morava*, vypracovala samostatně s použitím zdrojů v práci uvedených.“*

V Plzni dne 19.3.2022

.....

Barbora Podolová

Poděkování

Na tomto místě bych ráda v první řadě poděkovala vedoucímu mé diplomové práce, panu doc. JUDr. Antonínu Lojkovi, Ph.D., za výběr vhodného tématu, odborné vedení a rady při tvorbě této práce, dále paní Aleně Popperové za obohacující rozhovor a samozřejmě celé své rodině a blízkým za podporu po celou dobu mého studia.

Obsah:

Úvod	1
1. Antisemitismus obecně	3
1.1 Antisemitismus 19. a 20. století.....	3
1.1.1 Antisemitismus 19. století.....	4
1.1.2 Antisemitismus 20. století.....	5
2. Židé v Českých zemích	8
2.2 Židé na našem území ve 12. – 14. století.....	8
2.2.1 Statuta Judaeorum.....	8
2.3 Od dob husitských až po 17. století	9
2.4 18-19. století	10
2.4.1 Familiantský zákon.....	12
2.5 Počátky 20. století.....	12
2.6 První republika.....	13
3. Vzestup Adolfa Hitlera a období před vznikem Protektorátu	13
3.1 Druhá republika	14
3.1.1 Židé v Druhé republice	15
3.1.2 Křišťálová noc	15
3.3 Vznik Protektorátu Čechy a Morava.....	16
3.3.1 Situace před vznikem Protektorátu Čechy a Morava.....	16
3.3.2 Výnos o zřízení Protektorátu Čechy a Morava	17
4. Protektorát Čechy a Morava	18
4.1 Říšské orgány Protektorátu Čechy a Morava.....	18
4.1.1 Vůdce.....	19
4.1.2 Říšský protektor.....	19

4.1.3 Německý státní ministr	20
4.1.4 Civilní správa	20
4.2 Konečné řešení.....	20
5. Protižidovská legislativa v Protektorátu Čechy a Morava	21
5.1 Protižidovská legislativa-jádro právního postavení Židů.....	21
5.2 Norimberské zákony jako základ židovské segregace	22
5.2.1 Reichsbürgergesetz	23
5.2.2 Gesetz zum Schutze des deutschen Blutes und der deutschen Ehre	23
6. Jednotlivé oblasti protižidovské legislativy v protektorátu	24
6.1 Právní úprava židovského majetku a dispozic s ním spojenými.....	25
6.1.1 Nařízení říšského protektora ze dne 21. června 1939	25
6.1.1.2 Doplnující prováděcí právní předpisy Nařízení o židovském majetku	32
6.2 Právní úprava separace Židů od obyvatel Protektorátu Čechy a Morava	34
6.2.1 Předpisy zakládající označování Židů	35
6.2.2 Předpisy zakládající vyloučení z příjmu určitých druhů zboží a potravin	36
6.2.3 Předpisy zakládající zákaz vstupu Židům na veřejná místa.....	38
6.2.4 Předpisy zakládající vystěhování.....	42
6.3 Právní úprava spojená s odstraněním Židů z veřejného života.....	44
6.3.1 Vládní nařízení o právním postavení Židů ve veřejném životě	45
6.4 Právní úprava postavení Židů v centru hospodářského dění.....	48
6.4.1 Hospodářská omezení-zaměstnání.....	48
6.4.2 Hospodářská omezení-hospodářství	50
6.5 Jiná doplňující omezení	52
6.5.1 Omezení-obydlí	52
6.5.2 Omezení-hudební vystupování	53
6.5.3 Omezení-řízení motorových vozidel.....	53

6.5.4 Omezení-sociální podpora	54
7. Slovensko – Stručný nástin protizidovské legislativy	54
8. Konkrétní případy rodin, jež postihl antisemitismus	57
8.1 Život Aleny Popperové a její rodiny	57
8.1.1 Vládní nařízení ze dne 4. července 1939 a život Metzlových.....	59
8.1.2 Policejní nařízení ze dne 1. září 1941 v životě Metzlových	60
8.1.3 Život po Vyhlášce ministra zemědělství ze dne 23. října 1941	60
Závěr.....	62
Seznam použité literatury:	64
Seznam obrázků:	69

Úvod

Židovské obyvatelstvo téměř v každém století lidského bytí okusilo nesnášenlivost, která měla spoustu forem, ta nejtěžší forma nesnášenlivosti se jejich životy promítla za doby probíhající druhé světové války. Právě za těchto dob byli židovští obyvatelé postupně zbavováni svých základních práv a svobod a touto cestou byli odtlačováni na dno lidské společnosti, odkud byly jejich životní cesty ukončeny transporty do koncentračních táborů.

Činy, situace, válečné jednání, koncentrační tábory či Židé samotní se řadí mezi nejvyhledávanější problematiku druhé světové války mnohých historiků, profesorů, ale také jedinců, kteří jsou do zmíněného období zainteresováni, a to včetně mé osoby. Zastávám názor, že dění, které zasáhlo nejen naše území by nemělo padnout v zapomnění, a že bychom si měli denně vážit hodnot, které se zdají samozřejmé, ale není tomu tak. Tyto hodnoty byly vybudovány v reakci na historické události, během kterých byly mnohým lidem, konkrétně například Židům, odpírány či znemožňovány. Takovými reakcemi se stala řada garantovaných lidských práv a svobod v rámci ústavního pořádku České republiky nebo také ochrana zájmů ze strany trestního zákoníku, který stanovil genocidu jako trestný čin, dokonce jeden z těch, jež nelze promlčet.

Tématem diplomové práce bylo zvoleno „*Protižidovská legislativa a právní postavení Židů za doby Protektorátu Čechy a Morava*“, tudíž primárním cílem bude zaměření se na právní postavení Židů právě ve zmíněném historickém období naší republiky. Právní postavení Židů během trvání doby Protektorátu Čechy a Morava bylo upravováno celou škálou protižidovské legislativy. Taková legislativa se dotkla všech zákoutí lidského počínání a jedná se o velice obsáhlé téma, tudíž pro potřeby této diplomové práce jsem se zaměřila dle mého názoru na tu protižidovskou legislativu, která je svým obsahem nejzajímavější, ale zároveň z druhého pohledu také ta nejabsurdnější. Z toho důvodu, aby byl cíl diplomové práce co nejlépe splněn jsem pro její zpracování zvolila především metodu teoretickou, v důsledku které byla shromážděna a zanalyzována nejdůležitější data a údaje, jež jsou pro předkládanou diplomovou práci klíčové. Dále byla využita také metoda komparativní a metoda dotazovací.

Diplomovou práci bych z obsahového hlediska rozdělila do čtyř navazujících částí, které dohromady tvoří osm kapitol. Část první je z hlediska obsahu pojmová, vymezuje pojem antisemitismus a dále vysvětluje různé historické momenty židovského počínání napříč stoletími.

Druhá část je zaměřena na dějinný bod vyplývající již z názvu diplomové práce, tedy na Protektorát Čechy a Morava, období před jeho vznikem, jeho vznik a nejdůležitější dění této doby, včetně popisu rolí jednotlivých říšských orgánů.

Nejdůležitější částí je třetí část, která se již detailněji zabývá konkrétní protižidovskou legislativou, která po několik let upravovala právní poměry Židů žijících v Protektorátu Čechy a Morava. Upravuje také právní prameny, které se staly pro vydávání takové legislativy klíčové. Dále ve stručnosti porovnává stejnou situaci ohledně protižidovské legislativy na Slovensku.

Čtvrtá část se věnuje konkrétní rodině z Českých Budějovic, které se válka dotkla a všechna omezující opatření, která jsou v této diplomové práci zmíněna, okusila na vlastní kůži.

1. Antisemitismus obecně

Termín antisemitismus byl poprvé použit v publikaci Willhelma Marra v židovském časopise s názvem *Allgemeine Zeitung des Judenthums* z roku 1879, jako antižidovské počínání. Publikovaný výraz se okamžitě začal hlásat mezi agresivními skupinami přívrženců proti domnělému vlivu Židů. Také od tohoto momentu, je pojem antisemitismus spojován s dějinnými mezníky a aplikován na různé teorie jeho vzniku.¹

Pojem antisemitismus se zdá mnohdy velice obtížné vysvětlit, avšak všechny formy, od těch mírných až po ty nejkřutější, které se jej kdy pokusily objasnit spojuje společné vnímání, kterým je stížení židovského obyvatelstva, jež spočívá v nepřátelství, nenávisti, lidské krutosti a předsudky jedné společenské skupiny, která je v mnoha formách označována jako „*nežidovská většina*.“²

Jak má být správně vymezena protižidovská nenávist, která je součástí našich dějin více než dva tisíce let? Definice 21. století je založena na nadmíru ohavné formě nenávisti či předpojatosti vůči Židům, a to z hlediska náboženství, rasy nebo etniky, jež má své kořeny již v řecko-římských dobách.³

1.1 Antisemitismus 19. a 20. století

Většinově všeobecné mínění o Židech je na světě od nepaměti, náboženská opovržení přetrvávala, avšak právě dle názvu kapitoly zmíněná století přinesla převraty v podobě neustálých zásahů do společenských sfér, hospodářského i pracovního života. Přechod mezi intolerancí židovského náboženství a rasovou nenávistí nebyl náhlý, ale jeho vývoj byl pozvolný. Celá situace, co se přechodu k rasové nenávisti týče, byla živena společenskou záští, která se v denním životě odrážela naprosto všude. Antisemitismus obou století, s vyšším důrazem na století dvacáté se již blíží k podobě antisemitismu takového, jak ho známe dnes.

---

¹ MESSADIÉ, Gerald. *Obecné dějiny antisemitismu: od starověku po dvacáté století*. Praha: Práh, 2000. ISBN 80-7252-038-5. s. 15

² KRYL, Miroslav. *Rasismus, antisemitismus, holocaust*. Ústí nad Labem: Filozofická fakulta Univerzity Jana Evangelisty Purkyně v Ústí nad Labem, 2011. ISBN 978-80-7414-389-2. s 44-47

³ Tamtéž. s. 44-47

1.1.1 Antisemitismus 19. století

„Spolkové shromáždění zváží, jakým vhodným způsobem upravit zlepšení občanského postavení vyznavačů židovské víry a jak jim ve spolkových státech v jednotlivostech zajistit využívání občanských práv oproti převzetí všech občanských povinností. Vyznavačům této víry však budou do té doby uchována práva již přiznaná ve spolkových státech.“⁴

Dvě věty, které byly pro tehdejší židovské obyvatele klíčové, zazněly roku 1815 na Vídeňském kongresu. Právě ony zmíněné věty ve vztahu k Židům a právu spolkových států rozpoutaly obrovskou vlnu kritiky, která sebou mimo jiné také nesla protižidovskou publicistiku, za níž stály především univerzitní profesori. Dle profesora Friedricha Ruehse nebylo možné, aby Židé v křesťanském státě získali občanská práva, vstupovali do křesťanských cechů nebo dokonce aby získali postavení ve státní správě nebo armádě. Stejný názor na Židy té doby měl také profesor Jakob Fries, který své myšlenky a jasné postoje vůči Židům zaznamenal do knihy z roku 1816 *„O ohrožení charakteru a blahobytu Němců Židy.“* Publicistika však nebyla jediným terčem na Židovské obyvatelstvo, na jejich účet se bavila také tehdejší smetánka například během divadelních her nebo pouličních představeních.

Ačkoliv počínala právě v tomto období dějin určitá snaha Židů emancipovat se, tak nelze říci, že by Němci seděli, popíjeli kávu a nechali židovské obyvatelstvo prosazovat jejich emancipační teze, neboť opak byl pravdou. Rok 1819 byl rokem, který vedl ke spojení nenávisti k Židům a německého nacionalismu. Vrcholem tohoto vzájemného spojení bylo pronásledování Židů, pro něž bylo charakteristické a známé hlásání *„Hepp Hepp“*. Již v 19. století se objevili tací, které by se dle dnešního významu tohoto slova dalo označit za první rasové antisemitisty své doby. Hardwig von Hundt-Rudowsky byl toho názoru, že Židé mají svůj specifický zápach, který se dá z biologického hlediska považovat za dědičný a ti, kteří tuto teorii neuznávají a mají ji za smyšlenou, nelze brát jinak než za židovské soudruhy. Dále ve svém díle pod názvem *„Židovské zrcadlo-obraz hanby a mravů starých*

---

⁴ SCHUBERT, Kurt. Dějiny Židů. Praha: NS Svoboda, 2003. Vědět a znát. ISBN 80-205-1036-2. Str. 93

a nových časů“ nabádá k očistě celé země od Židů, které zde označil za havěť.⁵ Výsledkem všeho onoho hlásání bylo bez pochyby například to, že Židé nebyli absolutně jakkoliv začleňováni do hospodářství, manufaktur nebo do výkonu klasických povolání.⁶

Základní a zbrusu nový rys spojený s antisemitismem se objevil ve druhé polovině 19. století v Německu i ve Francii. Díky postupnému vývoji a bájným pomluvám a předsudkům byli Židé v tomto období nesnášeni pro svou biologickou podstatu. Celý stav měl při tom pro mnohé jednoduchou podstatu chápání. Byli to Židé, což je dědičné, a takové vysvětlení bylo dostatečné.⁷

1.1.2 Antisemitismus 20. století

Antisemitismus na počátku 20. století si žádal společenské odůvodnění. Mezi nejlstivější protizidovské agitace své doby patří ruskou tajnou policií vytvořené „*Protokoly mudrců ze Sionu*.“ Zmíněné Protokoly představovaly falešné zprávy, které se týkaly plánu Židů, jak dosáhnout celosvětové nadvlády a stejně rychle, jak byly vytvořeny, tak se z Ruska šířily dále do Evropy. Společnost díky podvrženým Protokolům získala pomyslný obraz reality, jež vedla k dalšímu, ne-li agresivnějšímu hanbení Židů. Přestože byly Protokoly založeny na nepravdivém jádru a obsahovaly nepravdivé informace, staly se důkazem pro pozdější ospravedlnění genocidy. V Německu získaly Protokoly své uznání až po skončení první světové války zejména u těch, kteří jim věřili a přikláněli se k antisemitistické agitaci. Spisy ze Sionu vedly v Německu dále k jiným publikacím, které se držely podobného ducha. „*Židé jsou naše neštěstí*“, útočný slogan, který se od roku 1927 až do konce druhé světové války objevoval na listu s názvem „*Der Stürmer*.“ Ani smích Židů, se nevyhl posměchům a antisemitistickým poznámkám. Dle „*Der Stürmer*“ znamená židovský smích pouze škodolibou radost. „*Wenn ich Kaiser war*“ je další tehdy populární publikací, která se hlásí k rasovému antisemitismu. Jejím autorem je Heinrich Claß, který dílo vydal pod pseudonymem jako Daniel

---

⁵ SCHUBERT, Kurt. Dějiny Židů. Praha: NS Svoboda, 2003. Vědět a znát. ISBN 80-205-1036-2. s. 94-95

⁶ MESSADIÉ, Gerald. Obecné dějiny antisemitismu: od starověku po dvacáté století. Praha: Práh, 2000. ISBN 80-7252-038-5. s. 101-103

⁷ SCHUBERT, Kurt. Dějiny Židů. Praha: NS Svoboda, 2003. Vědět a znát. ISBN 80-205-1036-2. s. 101

Frymann v Lipsku. V díle je opět nespočetně narážek na židovskou krev v porovnání s čistou krví německých občanů. Claß dále zmiňoval a zdůrazňoval, že věří v čisté Německo, takové, kde vznikne nový lid.⁸

Příčinou toho, že do roku 1938 emigrovala nejméně jedna třetina z počtu cca 500 000 Židů žijících v Německu, bylo vydání Norimberských zákonů, konkrétně ze dne 15. září 1935. Zmíněné zákony tvořily „*Zákon o říšských vlajkách*“ dále „*Zákon na ochranu německé krve a cti*“ a „*Zákon o říšském občanství*“. Zmíněné zákony zbavily židovské obyvatele veškerých občanských práv. V podzimním období stejného roku, konkrétně ve dnech 30. září a 30. listopadu byla židovským lékařům a židovským advokátům odňata jejich licence. Tato omezení však nebyla jediná, která židovské obyvatelstvo na dlouhou dobu sužovala. Díky všem těmto omezením, která na Židy dopadala se stále více a více Židů snažilo o emigraci, ve které jim však zabránila druhá světová válka. V Německé říši tak zůstalo téměř půl milionu Židů. Politika spojená s nacismem nedovolovala Židům emigraci ani jakékoliv podobné kroky, proto jedinou možností nacistické Německé říše, jak se od Židů zcela očistit, byla jejich hmotné likvidování, což už byla reálně první podložená existence genocidy. Dne 5. září 1941 vyšla v platnost povinnost Židů, být označen žlutou hvězdou, jež nesla označení „Žid“. O půl roku později již musela být touto hvězdou označena také všechna židovská obydlí. Nacistická opatření a omezení byla do takové míry absurdní, že se Židům zakázalo používat veřejnou dopravu a židovské děti nemohly navštěvovat stejné školy jako děti árijských rodičů.⁹

Stejnou rychlostí, jakou nacistické Německo dobývalo více území, tak stejně rychle přibývalo Židů, jež se dostávaly do nacistických spár. Během tažení na Polsko v září roku 1939 zajali nacisté přes 2 miliony Židů. Spolu s nárůstem počtu zadržených Židů se začala tvořit ghetta, kam byli následně tito Židé umisťováni. Díky nedostatku potravin a téměř nulové zdravotní péči tak bylo ze strany nacistů napomáháno k přirozeným úmrtím. Tato metoda se zdála být příliš pomalá, tudíž bylo zapotřebí podniknout přísnější opatření, která by Židům ještě

---

⁸ SCHUBERT, Kurt. Dějiny Židů. Praha: NS Svoboda, 2003. Vědět a znát. ISBN 80-205-1036-2-s. 103-104

⁹ Tamtéž s. 105-109

více napomohla ke smrti. V říjnu roku 1941 se proto všem Židům bez výjimky zakázalo opouštět ghetta, neboť při porušení stanovené podmínky byl nařízen trest smrti. Židé žijící ve strachu, si nedovolili ghetta opouštět, což vedlo roku 1942 k další radikální změně. V březnu roku 1942 se spousta koncentračních táborů změnilo na vyhlazovací tábory, přičemž v onu dobu se začali realizovat transporty z ghatt, které končily ve zmíněných vyhlazovacích táborech.¹⁰

Po skončení druhé světové války se do od nacismu osvobozeného Československa začali postupně navracet ti Židé, jež zemi opustili těsně před tím, než válka započala, ale také přeživší, kteří byli zadrženi v koncentračních táborech. Mnozí si mohou myslet, že návraty těchto Židů byly plné štěstí, radosti a nezkrotné touhy po domově. Realita však byla mnohem krutější, neboť pro mnohé Židy situace byla pouze další krutou ránou. Tyto domovy byly ve většině případů pouze prázdnou vzpomínkou na rodinu, která žila pouze v domnělých představách. Velice často byly tyto domovy již obydleny a zabrány cizími rodinami.

Všichni, jež se chtěli začlenit zpět do běžného života, k tomu potřebovali osobní doklady, kam samozřejmě patřily i matriční doklady. Bohužel takovou situaci, kdy se lidé prohlašovali za mrtvé v takovém množství jako právě po skončení druhé světové války, a kdy bylo nutné znovu začlenit nemalé skupiny Židů zpět do života, nikdo před tím neřešil, tudíž bylo zapotřebí celou situaci legislativně vyřešit. Legislativní úpravou se ve věci stal dekret prezidenta republiky č. 117 ze dne 27. října 1945 Sb. Tímto dekretem se upravovala ustanovení o prohlášení za mrtvého a vůbec poprvé v historii Československa se reagovalo na fakt, že během druhé světové války docházelo k odporným masakrům Židů, ať už to byla veškerá právní omezení nebo deportace do vyhlazovacích táborů.¹¹

Antisemitismus 20. století lze považovat za ten nejhorší mezník v dějinách, který si málo kdo dovede představit. Židovský sociolog Jacob Lesczynski se dopočítal, při srovnání celkového počtu evidovaných před vypuknutím druhé světové války a finálního počtu přeživších po skončení války, k celkovému počtu

---

¹⁰ KRYL, Miroslav. Rasismus, antisemitismus, holocaust. Ústí nad Labem: Filozofická fakulta Univerzity Jana Evangelisty Purkyně v Ústí nad Labem, 2011. ISBN 978-80-7414-389-2 s. 148-159

¹¹ MATUŠÍKOVÁ, Lenka. K dějinám Židů v českých zemích. Praha: Národní archiv, 2015. ISBN 978-80-7469-038-9. s. 45

5 957 000 zabitých Židů. Podobného finálního čísla se dopočetl Jacob Robinson, který svůj výsledek zanesl také do díla s názvem „*Židovská encyklopedie*“. Teorie a výpočty, kolik Židů se celkem stalo obětmi, jsou různé, avšak všechny se dostávají k šesti milionům. Různé odchylky všech, kteří se o výpočet pokusili, tkví k tomu, že není zcela přesně jasné, kolik Židů zemřelo v Osvětimi.¹²

2. Židé v Českých zemích

2.2 Židé na našem území ve 12. – 14. století

Kanonické právo uvádí, že v průběhu 12. a 13. století byli Židé chápáni jako otroci a vězni celé tehdejší římské říše, Židé v těchto dobách nemohli vlastnit pozemky a zemědělsky je obhospodařovat. Volba zaměstnání byla pro Židy také velice obtížná, neboť spousta povolání pro ně bylo zakázána. Židé byli již ve 13. století odstrčeni zcela na okraj společnosti. Celá situace vedla k zamyšlení nad rovnoprávností všech, kteří na území žili. První evidovaný dokument, který měl Židy ochránit a bránit je, byla Bula z roku 1247. V letech od 1254 až 1262 vydal král Přemysl Otakar II. „*Statuta Judaeorum*“, která představovala až do konce 18. století základní židovské zákonodárství.¹³

Když Karel IV. založil Nové Město pražské, Židé měli právo se nastěhovat s celou rodinou a veškerým majetkem, přičemž se jim dostávalo stejných výhod jako všem ostatním obyvatelům. Když nastoupil roku 1376 na český trůn Václav IV., situace Židů se nikterak nezměnila, nebyl vydán žádný nový právní dokument, kterým by byli Židé podpořeni. Naopak za jeho vlády, roku 1389, propukla velikonoční pohroma, během níž byly zdevastovány synagogy, židovské domy a hřbitovy.¹⁴

2.2.1 Statuta Judaeorum

Statuta Judaeorum představuje nejzákladnější právní předpis, který upravoval židovské právní postavení. Základní stanovy představovaly úpravu vzájemných poměrů Židů a panovníka, regulovaly veškerý možný styk židovského

---

¹² KRYL, Miroslav. Rasismus, antisemitismus, holocaust. Ústí nad Labem: Filozofická fakulta Univerzity Jana Evangelisty Purkyně v Ústí nad Labem, 2011. ISBN 978-80-7414-389-2. s. 180

¹³ PĚKNÝ, Tomáš. Historie Židů v Čechách a na Moravě. 2., přeprac. a rozš. vyd. Praha: Sefer, 2001. ISBN 80-85924-33-1. s. 20-23

¹⁴ Tamtéž s. 33-42

a křesťanského obyvatelstva na minimální. Upravovala také vnější vztahy okolní společnosti vůči Židům. „*Člověk, který zabije Žida, má být potrestán ztrátou jmění, ten, kdo ho zraní nebo zbije, musí platit vysokou pokutu do pokladny královské komory, a navíc odškodné postiženému*“.¹⁵ Podobná úprava se také dále vztahovala například na zneuctění židovských hřbitovů. Přemysl Otakar II. byl ten, kdo vrátil Židům možnost obchodovat a svobodomylně pracovat. Ve 13. století patřilo židovské obyvatelstvo, jež obývalo české země, mezi nejlépe právně zaopatřené Židy z celé Evropy.¹⁶

2.3 Od dob husitských až po 17. století

V dobách předhusitských i husitských Židé husity doslova opěvovali, neboť byli ztotožněni s jejich hlásáním, protože v nich spatřovali naději a cestu k lepšímu žití. S vidinou lepších zítřků pomáhali Židé s dovozem zbraní pro husity nebo jim pomáhali pracovně. Za vlády Albrechta II. Habsburského nechal sám panovník vykázat roku 1426 židovské obyvatele z Jihlavy. Albrechtův syn Ladislav Pohrobek nechal vypovědět Židy z Brna, Olomouce nebo z Uherského Hradiště. Do oblasti moravské a severomoravské tak bylo po další čtyři století zapovězeno Židům vstoupit a veškeré židovské obce těchto území byla následně smazána z map.¹⁷

Situace v 16. století vypadala tak, že bude pozice Židů ve společnosti pevnější, neboť Ferdinand I. Habsburský roku 1527 potvrdil stará privilegia a přislíbil ochranu. I přes veškeré možné sympatie k Židům se Ferdinand obával toho, že se zastaví zdroj příjmů do jeho pokladnice a pohrozil tak Židům vyhnáním, pouze pod záminkou, aby z jejich strany na jeho účet přistály finanční prostředky. I přes to, že Židé poskytli nuceně finanční prostředky pro panovníka, situaci se neubránili, neboť na zasedání českého sněmu, jež proběhlo od 12. do 19. září 1541, potvrdil vypovězení všech Židů z území Českého království. Syn Ferdinanda II. Habsburského, Maxmilián II. vydal majestát, v němž potvrzoval Židům v celém království jejich stará privilegia a na návrat do země postačil

---

¹⁵ PĚKNÝ, Tomáš. *Historie Židů v Čechách a na Moravě. 2., přeprac. a rozš. vyd.* Praha: Sefer, 2001. ISBN 80-85924-33-1. s. 43-49 s. 23

¹⁶ Tamtéž s. 23-25

¹⁷ Tamtéž s. 43-49

souhlas panovníka. „*Vyslovil slib, že nebudou ze země vyháněni, a uvolnil některá omezení jejich obchodu a podnikání*“.^{18, 19}

Za dob vlády Rudolfa II. si Židé užívali pozornost, kterou se jim od panovníka dostávalo. Na přelomu 16. a 17. století již měli Židé přízeň nejen panovníkovu, ale také šlechty. Židé v těchto dobách měli otevřené dveře v obchodech a manufakturách. Již na samém počátku 17. století lze hovořit o rozvoji židovských obcí, kdy právě takový rozvoj podpořil Rudolfův majestát, který dále potvrzoval svobodu náboženství v celém Českém království. Roku 1623 vydal Ferdinand II. dokument, jímž potvrdil židovským obyvatelům veškeré milosti, které jim byly přiznány českými krály. V dokumentu stálo, že Židům je povoleno „*zdržovati se všude, i tam kde královský dvůr se zdržoval*“.²⁰ Židé tedy měli právo usazovat se kdekoli po celém království. Privilegia, která se Židům dostávala, vzbuzovala rozhořčení mezi křesťany.²¹

Třicetiletá válka nepřinesla ani Židům, ani křesťanům nic dobrého. I přes všechny svízele, jež třicetiletá válka přinesla, lze však konstatovat, že válka jako taková se Židům příliš nedotkla. Do životů Židů přišel zásah roku 1650, kdy bylo zemským sněmem vydáno usnesení, jímž se značně omezilo podnikání židovského obyvatelstva. Pro Židy se stal obchod v neděli a svátcích zapovězený. Pod výhrůžkou pokuty, uvěznění či vypovězení se Židé pomalu, ale jistě dostávali na okraj společnosti. Ačkoli Židé neustále odkazovali na privilegia, jež se jim dostala v letech 1623 a 1627, nebyli nikdy vyslyšeni.²²

2.4 18-19. století

V počátcích 18. století se začal zostřovat společenský názor na Židy, kteří byli v těchto dobách označováni jako „*pestis rei publicae*“ a „*malum necessarium*“. I přes hanlivá označení jako právě zmíněná, veřejný mor a nutné zlo, představovali Židé hospodářskou moc, jež byla pro královský dvůr téměř

---

¹⁸ PĚKNÝ, Tomáš. Historie Židů v Čechách a na Moravě. 2., přeprac. a rozš. vyd. Praha: Sefer, 2001. ISBN 80-85924-33-1. s. 43-49 s. 23

¹⁹ Tamtéž s. 62-71

²⁰ Tamtéžs. 83

²¹ Tamtéž s. 72-85

²² Tamtéž. s. 88-90

nenahraditelná.²³ V letech 1726 až 1727 byla vydána vládní nařízení, kdy například Židé z venkova měli zakázaný vstup do Prahy. Následně byl uvalen numerus clausus pro Židy žijící v Čechách, kdy jejich celkový počet nesměl překročit 8541 rodin. Aby se zamezilo reprodukci židovských obyvatel a nebyly tak překročeny výše zmíněné stanovy, byl aplikován „*familiantský zákon*“.²⁴ Dalším omezením, jež vstoupilo do židovských životů byl „*translokační reskript*“ z roku 1727, vydaný Karlem VI. Jeho podstatou bylo určení míst, které budou následně sloužit židovskému obyvatelstvu, a to k bydlení. Místa byla určována tak, aby se židovská obydlí nenacházela v blízkosti katolických kostelů. Ačkoliv jsou zákony vydané Karlem VI. označovány za nelítostné, ochraňovaly Židy před všemi formami antisemitismu.

Rozmezí let 1740 až 1780 je spojováno s vládou Marie Terezie, přičemž ve stejné době probíhala válka o rakouské dědictví s Prusy. Židé byli v těchto dobách denně osočováni z napomáhání Prusům během války, taková pomoc nebyla nikdy doložena. Židé představovali pro Marii Terezii anomálii, jež se objevila v její společnosti. Za doby její vlády ponechala v platnosti *familiantský zákon* a *translokační reskript*, k nim během její vlády přibyla spousta omezení, jež se týkala obchodů a podnikání.²⁵ Roku 1780 nastoupil na trůn Josef II. a země se nesla v duchu reformem. Díky reformám Josefa II. se Židům dostalo prvotřídního vzdělání, směli se hlásit a studovat na vysokých školách. Směli provozovat veškeré profese nebo mít v pronájmu půdu. Roku 1797, za vlády Františka II., byl sestaven *Systemální židovský patent*, jež představoval základ právního postavení Židů. Ačkoli nepřinesl patent žádné novace, potvrzoval však reformní činy Josefa II. I přes existenci patentu byl však nadále platný *familiantský zákon*.²⁶

Právní postavení Židů v první polovině 19. století bylo i nadále určováno dle *Systemálního židovského patentu*. Ve 40. letech 19. století došlo ke zmírnění *familiantského zákona*.²⁷ V samé polovině 19. století přišel do celé Evropy významný rok, a to 1848, který se nesl v duchu reformního smýšlení. Na reformách

---

²³ PĚKNÝ, Tomáš. *Historie Židů v Čechách a na Moravě. 2., přeprac. a rozš. vyd.* Praha: Sefer, 2001. ISBN 80-85924-33-1 s. 93

²⁴ Tamtéž s. 93

²⁵ Tamtéž s. 98-106

²⁶ Tamtéž. s. 107-111

²⁷ Tamtéž s. 119-120

a politickém dění se podíleli Židé ze všech možných odvětví. Mezi nejznámější představitele patřil Leopold Porges von Portheim. Díky reformám byl roku 1848 zrušen familiantský zákon.²⁸

Roku 1867 byla vydána v Rakousku-Uhersku Prosincová ústava, díky níž získali Židé rovnoprávnost, právo volit či právo získat zaměstnání jako všichni ostatní občané. Ve druhé polovině 19. století se Židům dostala bezmála veškerá práva, která doposud příslušela pouze ostatním obyvatelům. Roku 1883 vznikla Národní jednota českožidovská, jež publikovala první židovské noviny. V tento okamžik se začal vyvíjet český antisemitismus, neboť podstatná většina českých obyvatel se nedokázala vyrovnat se skutečností, z jakého důvodu se Židům dostává stejným právům.²⁹

2.4.1 Familiantský zákon

Dle familiantského zákona, vydaného Karlem VI. roku 1726, byly evidovány všechny židovské rodiny, kde ti Židé, jež měli potomky nebo ovdověli, byli dále označováni za otce rodiny. Po smrti otce rodiny tato výsada přecházela pouze na nejstaršího syna a pouze on měl tu možnost oženit se a mít rodinu. V případě, kdy i zbylí synové chtěli vstoupit do manželství, museli opustit zemi a dále byli považováni za cizince. Rodiny, které postrádaly potomstvo mužského pohlaví, byly považovány za neexistující a židovské dcery byly rodinou provdávány do ciziny.³⁰ I přes omezení, jež sužovala židovské rodiny, se Židé rozrůstali, neboť velice často vstupovali do manželství tajně.

2.5 Počátky 20. století

V počátcích 20. století neměli Židé na našem území pokorné soužití, neboť byli shledáváni za rituální vrahy. Pověry o skutečnostech, že Židé provádí na svých obětech rituály končící vraždou, byly podpořeny případem z roku 1899, kdy byl židovský mladík Leopold Hilsner obviněn z vraždy křesťanského děvčete. Doba, jež nesla název hilsneriáda vnesla do společnosti rysy českého

---

²⁸ PĚKNÝ, Tomáš. Historie Židů v Čechách a na Moravě. 2., přeprac. a rozš. vyd. Praha: Sefer, 2001. ISBN 80-85924-33-1. s. 43-49 s. 121

²⁹ Tamtéž. s. 125-128

³⁰ Tamtéž s. 95-96

antisemitismu-společenský a kulturní-jež byl charakteristický pro následující období. Zlom nastal až při vzestupu Adolfa Hitlera.³¹

2.6 První republika

Situace po první světové válce dala v nově vzniklé republice nový pohled na antisemitismus, jež byl označován za „*antisemitismus zklamání*“. Společnost dávala Židům za vinu zbabělost, jež během války prokázali. V důsledku toho se pořádaly pogromy. První pogrom proběhl v Holešově roku 1918 a následoval tábořský pogrom. Pogromy v nově vzniklé republice odstartovaly diskriminaci, která se projevovala například během oslav vzniku samostatného státu. Mezi antisemitistické akce První republiky, patřily například nátlaky na židovské obchodníky, jež byli nuceni ke snižování cen ve svých obchodech. Prezident Masaryk byl odpůrce antisemitismu, veřejně jej odsuzoval a věděl, že pro nově vzniklý stát je žádoucí, aby se protižidovské akce potlačily. Ze zahraničního odrazu politiky plynula očekávání, jak nový stát s protižidovským bouřením do budoucna vynaloží, neboť právě to mělo světu ukázat demokracii, na níž republika stojí.³²

3. Vzestup Adolfa Hitlera a období před vznikem Protektorátu

Ve 20. letech 20. století postihla také Německo velká hospodářská krize. Díky hospodářské krizi se snažila politickou sféru a moc ovládnout Národně socialistická německá dělnická strana (dále jen jako „*NSDAP*“) v čele s Adolfem Hitlerem, jenž se skrze výzvy NSDAP pokoušel manipulovat občany. „*Hitler je nadějí těch, kteří o všechno přišli: o pole a dům, o úspory, o zaměstnání, o prostředky k dalšímu životu...Hitler je vysvobozením pro miliony těch, kteří upadli v zoufalství...Hitler je muž z lidu...*“³³ NSDAP roku 1932 vyhrála volby, na základě čehož německý prezident Paul von Hindenburg jmenoval 30. ledna 1933 Adolfa Hitlera říšským kancléřem. „*Bylo nutné zbavit se balastu demokratických*

---

³¹ KRYL, Miroslav. Rasismus, antisemitismus, holocaust. Ústí nad Labem: Filozofická fakulta Univerzity Jana Evangelisty Purkyně v Ústí nad Labem, 2011. ISBN 978-80-7414-389-2. s 116-117

³² ČAPKOVÁ, Kateřina. Češi, Němci, Židé?: národní identita Židů v Čechách 1918 až 1938. 2., přeprac. vyd. Praha: Paseka, 2013. ISBN 978-80-7432-294-5 s. 135-140

³³ Výzva NSDAP k voličům před prezidentskými volbami 1932 in ROLAND, Paul. Ilustrovaná historie nacismu: vzestup a pád Adolfa Hitlera. Praha: Svojtka & Co., 2010. ISBN 978-80-256-0314-7 s. 78

*institucí a ponechat pouze pevné jádro strany.*³⁴ Po smrti prezidenta Paula von Hindenburga začal dne 1. srpna 1934 platit na německém území zákon, jež spojil funkci kancléře a prezidenta v jednu. „*Z Hitlera byl nyní führer nové říše.*“³⁵ Ačkoli byl sám Hitler přesvědčen, že nabude říše minimálně tisíciletého trvání, ve skutečnosti se jednalo pouze o 12 let.³⁶ Dne 30. ledna 1939 vedl Adolf Hitler v říšském sněmu projev v důsledku výročí získání moci. Během tohoto projevu řekl, že v případě nastane-li válka, vyhladí v celé Evropě židovskou rasu. V té době do počátku války zbývalo pouhých 8 měsíců.³⁷

3.1 Druhá republika

*„Mnichovskou dohodou se zhroutily Masarykovy představy o jednotném československém státu. Republika byla okleštěna o pohraniční území, oslabena a vnitřně rozpolcena.“*³⁸

Druhá republika je název státního zřízení na území Československa, jež nastalo okamžitě po projednání československého problému, kdy bylo Adolfu Hitlerovi ze strany Anglie i Francie vyhověno na připojení Sudet k Německé říši, tedy po problému, jež vyřešilo podepsání Mnichovské dohody. Trvání politicky oslabeného a územně okleštěného státu bylo krátkodobé, jedná se o období od 1. října 1938 do 15. března 1939, tedy do vzniku Protektorátu Čechy a Morava. Díky Mnichovské dohodě se rozříštily veškeré části demokracie, na nichž bylo Československo založeno. Své šance se chopilo též Polsko, jež požadovalo postoupení okresů Těšínsko a Fryštácko a dále také Maďarsko. V důsledku německých, polských i maďarských požadavků ztratilo Československo v prvopočátcích Druhé republiky více než 41 km² celkové rozlohy.³⁹

---

³⁴ ROLAND, Paul. Ilustrovaná historie nacismu: vzestup a pád Adolfa Hitlera. Praha: Svojtka & Co., 2010. ISBN 978-80-256-0314-7 s. 81

³⁵ Tamtéž s. 81

³⁶ Tamtéž s. 73-75

³⁷ LAQUEUR, Walter. Měníci se tvář antisemitismu: od starověku do dnešních dnů. Praha: NLN, Nakladatelství Lidové noviny, 2007. ISBN 978-80-7106-927-0 s. 110

³⁸ POJAR, Miloš SOUKUPOVÁ Blanka a ZAHRADNÍKOVÁ Marie. Židovská menšina za druhé republiky: sborník přednášek z cyklu ve Vzdělávacím a kulturním centru Židovského muzea v Praze v lednu až červnu 2007. Praha: Židovské muzeum v Praze, [2007]. ISBN 978-80-86889-52-8 s. 9

³⁹ Tamtéž s. 12

3.1.1 Židé v Druhé republice

Díky chůci československých politiků, byť jen částečného zavděčení se nacistickému Německu, se zvolna Hitlerovi otevírala dvířka k československé likvidaci. Vděk ze strany politiků se projevoval především na základě vydávání opatření, jež směřovala proti Židům. Jedinci, pro něž antisemitismus představoval výsadní ideologii, se shromažďovali a rabovali židovské kavárny, hřbitovy nebo vrhali trhaviny do synagog. Židé žili ve strachu a často se báli volně chodit na veřejnosti, což vedlo k tomu, že Židé opakovaně rušili své členství v některém z židovských spolků nebo dokonce rušili spolky samotné.⁴⁰

V důsledku připojení Sudet k nacistickému Německu se začali Židé žijící v pohraničí obávat, aby se nestali prvotním terčem nacistických útoků, proto začali prchat do vnitra země. Z pohraničí celkem prchlo téměř 20 tisíc Židů. Další skupiny Židů namířily do vnitrozemí po německém organizovaném pogromu, jež se konal během noci z 9. listopadu na 10. listopadu roku 1938. Tento protizidovský pogrom se do historie zapsal jako Křišťálová noc.⁴¹

3.1.2 Křišťálová noc

„V listopadu 1938 vzplály synagogy v celém Německu, a to i na území dnešního karlovarského kraje, který byl jeho součástí.“⁴² Žhárství a drancování židovských domů, obchodů a jejich výloh včetně již zmíněných synagog, proběhlo v noci z 9. listopadu na 10. listopadu roku 1938. „Kristallnacht“ je označení pro celostátní masakr židovské komunity žijící v Německu, a to ze strany samotných aktérů. Pojmenování se odvíjí od rozbitých střepeů vitráží, oken či výloh výše zmíněných budov.⁴³

Ačkoliv se očekávalo ze strany nacistického Německa ozbrojeného či obdobného konfliktu vůči Židům bez jakékoliv záminky, Křišťálová noc byla

---

⁴⁰ POJAR, Miloš, SOUKUPOVÁ Blanka a ZAHRADNÍKOVÁ Marie. Židovská menšina za druhé republiky: sborník přednášek z cyklu ve Vzdělávacím a kulturním centru Židovského muzea v Praze v lednu až červnu 2007. Praha: Židovské muzeum v Praze, [2007]. ISBN 978-80-86889-52-8 s. 19-20

⁴¹ Tamtéž s. 47

⁴² SVOBODA, Lukáš. Křišťálová noc a historie Židů v Karlovarském kraji. Karlovy Vary: Muzeum Karlovy Vary, 2018. ISBN 978-80-87548-15-0 s. 4

⁴³ Tamtéž s. 42

opakem. Reakce na střelbu židovského mladíka Herschela Grynszpana vůči německému velvyslaneckému radovi Ernstu vom Rath vyvolala celoněmecké stíhání Židů. Ještě před tím, než rada podlehl zraněním, započala Německá tisková agentura hlásat klevetivou agitaci směřovanou proti Židům, jejíž cílem bylo rozčilení co možná nejvyššího počtu občanů říše. Rada zemřel v brzkých ranních hodinách 9. listopadu 1938. Ještě téže noci celostátní masakr vypukl.⁴⁴ Útoky v podobě odplaty za mladíkovu střelbu a smrt rady byly v celém Německu koordinované, na všechny akce dohlížela policie společně s hasičskými jednotkami. Akce z pohledu koordinovaných jednotek byla úspěšná, neboť splnila očekávání. Bylo zničeno a vyrabováno téměř 8 tisíc židovských obchodů.⁴⁵ Po osudné noci bylo transportováno téměř 30 tisíc Židů. Ti, jež nebyli ze zadržení propuštěni, byli transportováni do německého koncentračního tábora v Dachau. Výjimku ze zatčení a transportu měli ti, jež byli v manželství nebo měli alespoň jednoho rodiče árijské krve.⁴⁶

3.3 Vznik Protektorátu Čechy a Morava

3.3.1 Situace před vznikem Protektorátu Čechy a Morava

Již v prvních pár týdnech roku 1939 se zřetelně signalizovalo, že Adolf Hitler hodlá zcela zlikvidovat Československo. Kromě jasných signálů v podobě psychické manipulace Adolfa Hitlera na rozdělení Československa, byla nespokojenost ze strany Německa natolik jasná, že ozbrojené útoky, jimiž Německo hrozilo, ovládlo politické smýšlení celého státu. Ze strany slovenské politické sféry byl patrný úmysl realizovat vyhlášení slovenské samostatnosti. Takového kroku se obávala ústřední československá vláda, neboť se domnívala, že by takový krok představoval pro Adolfa Hitlera snazší vedení útoku na jednotlivé země. Aby se takovému kroku zabránilo, zorganizovalo se, včetně vojenské pomoci, odvolání slovenské autonomní vlády, načež byla jmenována vláda nová. Dne 13. března roku 1939 přijal pozvání do Berlína, zadržený Jozef Tiso, kde byl vystaven znepokojivému rozhodnutí. Vůdce požadoval, aby Slovensko vyhlásilo

---

⁴⁴ SVOBODA Lukáš. Křišťálová noc a historie Židů v Karlovarském kraji. Karlovy Vary: Muzeum Karlovy Vary, 2018. ISBN 978-80-87548-15-0 s. 42

⁴⁵ LAQUEUR, Walter. Mění se tvář antisemitismu: od starověku do dnešních dnů. Praha: NLN, Nakladatelství Lidové noviny, 2007. ISBN 978-80-7106-927-0 s. 110

⁴⁶ SVOBODA Lukáš. Křišťálová noc a historie Židů v Karlovarském kraji. Karlovy Vary: Muzeum Karlovy Vary, 2018. ISBN 978-80-87548-15-0 s. 64

samostatnost, a to pod výhružkou svolení Maďarsku k volným krokům v oblasti Podkarpatské Rusi. Tiso se nedokázal rozhodnout, z toho důvodu 14. března 1939 dorazil do Berlína také Emil Hácha, jenž si myslel, že se jeho pozvání do Berlína bude týkat pouze vyřešení slovenské otázky. Na zasedání Adolf Hitler prezidentovi oznámil jeho záměr zabrat také zbytek českého území. Emil Hácha tak podepsal kapitulaci. 14. března 1939 vyhlásilo Slovensko, v čele s Jozefem Tisem, samostatnost. Útok ze strany Maďarska nastal i přes to, že Slovensko samostatnost vyhlásilo, a území Podkarpatské Rusi bylo následně připojeno k Maďarsku. Několikadenní politické počínání bylo dne 15. března 1939 završeno ze strany Německa okupací Čech a Moravy. Den poté byl vydán Výnos Vůdce a říšského kancléře o Protektorátu Čechy a Morava. „*Společný stát Čechů a Slováků tak na několik let fakticky zmizel z mapy Evropy.*“^{47, 48}

3.3.2 Výnos o zřízení Protektorátu Čechy a Morava

Dne 16. března 1939 byl Adolfem Hitlerem vydán právní dokument, jež představoval právní základ, platný pro celý Protektorát Čechy a Morava. Výnos Vůdce a říšského kancléře Adolfa Hitlera č. 75/1939 Sb. ze dne 16. března 1939, o zřízení Protektorátu Čechy a Morava (dále jen jako „*Výnos*“) stanovil, že území, jež bylo dne 15. března 1939 německým vojskem zabráno, nyní tvoří součást říše. „*Obyvatelé, jež byli německého národa, se stali německými státními příslušníky, ostatní příslušníky Protektorátu.*“⁴⁹ Ačkoliv stál v čele protektorátu prezident Emil Hácha, říšské zájmy zastával protektor, jenž jmenoval Adolf Hitler. I přes to, že statut Protektorátu Čechy a Morava byl autonomní, bylo žádoucí, aby výsostní právo bylo vykonáváno v souladu s politickými, vojenskými a hospodářskými potřebami celé říše. Právní řád platný v českých zemích byl i nadále zachován, pokud však nenastala situace, kdy by nastal vzájemný odpor s říšskými zájmy. Novinky v okruhu státní politiky a práva doprovázela vojenská okupace. „*V období*

---

⁴⁷ SCHELLE, Karel. Protektorát Čechy a Morava - jedna z nejtragičtějších kapitol českých novodobých dějin: (vybrané problémy). Ostrava: Key Publishing, 2010. ISBN 978-80-7418-052-1 s. 38

⁴⁸ Tamtéž s. 37-38

⁴⁹ Tamtéž s. 39

od 15. března do 15. dubna 1939 provádělo Německo přímou vojenskou okupaci českých zemí.“^{50, 51}

V samotném úvodu výnosu, poukazuje Adolf Hitler fakt, že po několik historických období byly české země součástí říše německé. V návaznosti na čl. 1 Výnosu se snažil Adolf Hitler ospravedlnit okupaci tím, že svým úsilím bere pod ochranu říše Protektorát Čechy a Morava.⁵² Článek 1 Výnosu blíže specifikuje zabránění území a připojení k říši. Otázka obyvatel je upravena v čl. 2 Výnosu. Autonomní stránka Protektorátu konaná v souladu se zájmy celé říše je stanovena v čl. 3 Výnosu. Úprava role prezidenta a říšského protektora je blíže specifikována v čl. 4 a 5 Výnosu. V čl. 6 Výnosu je stanoveno, že věci, jež podléhají zahraniční politice, bude zastávat výhradně říše. Říšskou vojenskou ochranu konanou nad Protektorátem upravuje čl. 7 Výnosu. Otázka českého práva a jeho účinnosti je zakotvena a detailněji popsána v čl. 12 výnosu. Výnos dále například upravuje otázky říšského dohledu nad dopravou, bankovníctvím či telekomunikací a stanovil zákonné platidlo.⁵³

4. Protektorát Čechy a Morava

4.1 Říšské orgány Protektorátu Čechy a Morava

Latinské slovo „*protectio*“ v překladu znamená ochranu, a právě díky zneužití charakteru ochrany nacisty došlo na našem území k vojenské okupaci. Mezi hlavní cíle okupace se řadí zlomení protistrany a zahájení správy, jež bude vedena v souladu s hlavním zájmem okupační velmoci.⁵⁴ Na úrovni státní správy se okupantům zdařilo vybudovat aparát, jež byl plně koncentrovaný a odolný. Účelem bylo bezprostřední odjímání kompetencí orgánům protektorátu a následný

---

⁵⁰ SCHELLE, Karel. Protektorát Čechy a Morava - jedna z nejtragičtějších kapitol českých novodobých dějin: (vybrané problémy). Ostrava: Key Publishing, 2010. ISBN 978-80-7418-052-1 s. 39

⁵¹ Tamtéž s. 39

⁵² Výnos Vůdce a říšského kancléře Adolfa Hitlera č. 75/1939 Sb. ze dne 16. března 1939, o zřízení Protektorátu Čechy a Morava

⁵³ Tamtéž

⁵⁴ MARŠÁLEK, Pavel. Pod ochranou hákového kříže: nacistický okupační režim v českých zemích 1939-1945. Praha: Auditorium, 2012. 20. století. ISBN 978-80-87284-20-9 s. 64

zisk kontroly nad jejich děním. Ve Výnosu nebyla o plánovaných aktech ve vztahu k autonomním orgánům jediná zmínka, jednalo se pouze o likvidační plán.⁵⁵

4.1.1 Vůdce

Führer, oslovení, jež bylo připisováno Adolfu Hitlerovi, jenž stál v čele Třetí říše. Ačkoliv měl Protektorát Čechy a Morava svého státního prezidenta, Emila Háchu, byl to právě Hitler, jenž sám v sobě koncentroval veškerou moc, která se odrážela ze zásad, jež byly pro Hitlera klíčové. Mnohdy byl právě sám Hitler ztělesňován do podoby zákona. Ve vztahu k protektorátu vydával Hitler výnosy a nařízení, kdy jejich charakter odpovídal běžným zákonům. Typické pro tyto výnosy či nařízení byla jejich přehnaně ideologicky formulovaná preambule.⁵⁶

4.1.2 Říšský protektor

Funkce říšského protektora je blíže specifikována ve čl. 5 Výnosu. První odstavec zmíněného článku výnosu definuje protektora jako fyzickou osobu, která bude zastávat zájmy celé říše na celém protektorském území. Vhodného kandidáta jmenuje vůdce. Říšský protektor sídlil v Praze,⁵⁷ odkud zastupoval přímo Hitlera. Mimo bezprostřední věrnosti Hitlerovi se protektorovi dostalo také notných práv ve vztahu k autonomní správě. Protektor byl také pověřen k tomu, aby v případě nebezpečí z prodlení, mohl sám vydat nařízení. Postavení říšského protektora upravovalo spoustu nařízení, z nichž. nejdůležitější obsah, ohledně pravomocí protektora, nese Nařízení ze dne 7. června roku 1939. Zmíněné nařízení vymezuje roli protektora ve vztahu k zákonodárství, kdy právě na základě zákonného zmocnění mu příslušelo libovolným způsobem měnit autonomní protektorátní právo, a to vždy když je třeba hájit zájmy říše.⁵⁸ Prvním jmenovaným protektorem se stal „mazaný šváb“ Konstantin von Neurath, jež post získal odměnou na základě prospěšných rad, které poskytoval Hitlerovi v otázce obsazení Porýní.

---

⁵⁵ SCHELLE, Karel. Protektorát Čechy a Morava – jedna z nejtragičtějších kapitol českých novodobých dějin: (vybrané problémy). Ostrava: Key Publishing, 2010. ISBN 978-80-7418-052-1 s. 43

⁵⁶ MARŠÁLEK, Pavel. Pod ochranou hákového kříže: nacistický okupační režim v českých zemích 1939-1945. Praha: Auditorium, 2012. 20. století. ISBN 978-80-87284-20-9 s. 114-115

⁵⁷ Výnos Vůdce a říšského kancléře Adolfa Hitlera č. 75/1939 Sb. ze dne 16. března 1939, o zřízení Protektorátu Čechy a Morava

⁵⁸ SCHELLE, Karel. Protektorát Čechy a Morava – jedna z nejtragičtějších kapitol českých novodobých dějin: (vybrané problémy). Ostrava: Key Publishing, 2010. ISBN 978-80-7418-052-1 s. 40-41

Dle Hitlerova přání byl nahrazen Reinhardem Heydrichem. Funkce říšského protektora neměla pro Heydricha dlouhého trvání, neboť v důsledku zranění, způsobené atentátníky dne 27. května roku 1942, zemřel a nahradil jej Kurt Daluege, jež byl v srpnu téhož roku nahrazen Wilhelmem Frickem.

4.1.3 Německý státní ministr

Nástupem Wilhelma Fricka do protektorského křesla nastala změna. Ústřední protektorátní úřad říšského protektora se stal od srpna roku 1943 pouze reprezentací. Na základě výnosu Adolfa Hitlera ze dne 20. srpna roku 1943 byl státní tajemník Karl Hermann Frank povýšen na post německého státního ministra. Německý státní ministr převzal veškeré pravomoci, které náleželi říšskému protektorovi.⁵⁹

4.1.4 Civilní správa

Civilní správu v Protektorátu Čechy a Morava tvořila trojstupňová soustava. První článek soustavy představovali „*Chef der Zivilverwaltung*“, což byli civilní šéfové, jejichž postavení bylo na stejné úrovni jako postavení armádních velitelů. Prostřední soustavní článek představovali „*Korpsverwaltungschef*“, správní civilní šéfové. Nejnižší stupeň civilní správy tvořili oberlandráti, ti měli jediný úkol, k němuž se vyžadovala přísná součinnost všech oberlandrátů, a to dozorová funkce nad autonomními činnostmi úřadů protektorátu.⁶⁰ Na území protektorátu bylo vybudováno celkem 19 oberlandrátů, kdy každý z nich byl přímo odpovědný říšskému protektorovi. Oberlandráty měly dohlížet, aby byla řádně převzata říšská správa.⁶¹

4.2 Konečné řešení

Konečné řešení je označení pro vyvrcholení německého rasového antisemitismu, jež spočíval v plánovaném vyhubení židovských obyvatel. Plány

---

⁵⁹ SCHELLE, Karel. Protektorát Čechy a Morava – jedna z nejtragičtějších kapitol českých novodobých dějin: (vybrané problémy). Ostrava: Key Publishing, 2010. ISBN 978-80-7418-052-1 s. 43

⁶⁰ MARŠÁLEK, Pavel. Pod ochranou hákového kříže: nacistický okupační režim v českých zemích 1939-1945. Praha: Auditorium, 2012. 20. století. ISBN 978-80-87284-20-9 s. 64-65

⁶¹ SCHELLE, Karel. Protektorát Čechy a Morava – jedna z nejtragičtějších kapitol českých novodobých dějin: (vybrané problémy). Ostrava: Key Publishing, 2010. ISBN 978-80-7418-052-1 s. 41-42

na vyhubení židovského obyvatelstva spočívaly v transportech do pracovních táborů, kde Židé pracovali v krutých podmínkách. Nejhorší variantou byly transporty do táborů smrti, kde Židé umírali hladem, na důsledky vážných chorob nebo byli usmrceni v plynových komorách. Protektorát měl téměř 80 tisíc židovských obětí konečného řešení.⁶²

Plány na hromadnou vraždu plánoval Hitler společně s Himmlerem již od poloviny roku 1941. Židé jsou do dnešních dní považováni za historicky největšího civilního protivníka, který se kdy „postavil“ německé říši.⁶³ Do plánů na hromadnou vraždu se zapojil také Reinhard Heydrich, jehož příchod do Prahy doprovázel chůtí učinit cokoli pro to, aby byly naplněny cíle říše pro plánované konečné řešení.⁶⁴ Po atentátu na Heydricha se hlazení Židů konalo na Heydrichovu počest.⁶⁵

5. Protižidovská legislativa v Protektorátu Čechy a Morava

5.1 Protižidovská legislativa-jádro právního postavení Židů

Denní život v protektorátu nebyl pro žádné obyvatele jednoduchý. Vzduchem se šířily zvěsti o případné germanizaci, jež byla bezprostředně po vraždách Židů hlavním říšským cílem. I přes veškeré obavy mělo nežidovské obyvatelstvo jednu klíčovou výhodu, ta pro ně představovala život i po případné germanizaci. Ač mnoho Židů věřilo, či zkoušelo přesvědčit sebe samé, že skutečnosti o plánovaném konečném řešení jsou pouze fámy, nebylo tomu tak, neboť právě díky rasové charakteristice Protektorátu Čechy a Morava, kterou vypracoval dr. Walter König-Bayer, hlava berlínského Hlavního úřadu rasového a osidlovacího, se stanovil počet 5 % Židů, žijících v protektorátu, jako nutnost

---

⁶² MALÝ, Karel. Dějiny českého a československého práva do roku 1945. Praha: Leges, 2010. Student (Leges). ISBN 978-80-87212-39-4 s. 471

⁶³ LIŠKA, Vladimír. Protektorát: éra hákového kříže. Olomouc: Fontána, c2010. ISBN 978-80-7336-584-4 s. 95-96

⁶⁴ MALÝ, Karel. Dějiny českého a československého práva do roku 1945. Praha: Leges, 2010. Student (Leges). ISBN 978-80-87212-39-4 s. 453

⁶⁵ LIŠKA, Vladimír. Protektorát: éra hákového kříže. Olomouc: Fontána, c2010. ISBN 978-80-7336-584-4 s. 98

radikální likvidace.⁶⁶ Naopak jiní Židé odpustili od planého doufání a rozhodli se pro včasnou emigraci.⁶⁷

Již bezprostředně po zřízení Protektorátu Čechy a Morava se díky iniciativnosti prvního říšského protektora von Neuratha začala uskutečňovat jednání, která se týkala plánované arizace na území protektorátu. Arizace představovala vyvlastnění společně s následnou likvidací židovského majetku, jež byl následně převeden árijcům.⁶⁸ Od roku 1939 započalo vydávání právních předpisů, jež měly jediný cíl, omezit židovské obyvatelstvo na hospodářské úrovni. Již dne 14. září roku 1935 prohlásil K. H. Frank na říšském zasedání, že je třeba vytvořit kompatibilní plán do budoucna, kdy v průběhu času bude třeba vyřadit Židy z právního i veřejného života.⁶⁹ Díky nařízením, jež se vztahovaly na židovský majetek nabyli Němci ohromné jmění.⁷⁰ Nacisté dosáhli svého, když na základě právních předpisů zabavili židovský majetek v odhadové celkové ceně 8 miliard korun. Židé se díky zabavenému majetku dostávaly do nepříznivých ekonomických situací, jež vedly také k celkovému sociálnímu postavení, a to na samý okraj tehdejší společnosti. Arizací však židovská otázka ve světle právních předpisů nekončila. Od roku 1939, prostřednictvím protižidovských právních předpisů, byli Židé zbavováni všech práv, čímž ztráceli také zbytek své lidské podstaty. Židé se tedy stali bezprávnou sortou protektorátních obyvatel.⁷¹

5.2 Norimberské zákony jako základ židovské segregace

Norimberské zákony jsou tvořeny z celkem tří zákonů, jež se zasloužily o židovskou segregaci za doby trvání Protektorátu Čechy a Morava. Především na základě Zákona o říšském občanství a Zákona o ochraně německé krve a cti vyvrcholila právní židovská otázka tehdy, když byli Židé zbaveni občanských práv,

---

⁶⁶ PETRŮV, Helena. Právní postavení židů v Protektorátu Čechy a Morava (1939-1941). Praha: Sefer, 2000. Knižnice Institutu Tereziánské iniciativy. ISBN 80-85924-25-0 s. 31

⁶⁷ MICHLOVÁ, Marie. Protentokrát, aneb, Česká každodennost 1939-1945. Řitka: Čas, 2012. Český čas. ISBN 978-80-87470-60-2 s. 97

⁶⁸ LIŠKA, Vladimír. Protektorát: éra hákového kříže. Olomouc: Fontána, c2010. ISBN 978-80-7336-584-4 s. 98-99

⁶⁹ GÖPPINGER, Horst. Juristen jüdischer Abstammung im 'Dritten Reich': Entrechtung und Verfolgung. Die erste Auflage. München: C.H.Beck, 1990. ISBN 3-406-33902-6 s. 43

⁷⁰ MALÝ, Karel. Dějiny českého a československého práva do roku 1945. Praha: Leges, 2010. Student (Leges). ISBN 978-80-87212-39-4 s. 464

⁷¹ LIŠKA, Vladimír. Protektorát: éra hákového kříže. Olomouc: Fontána, c2010. ISBN 978-80-7336-584-4 s. 100

přišli o svůj majetek a především, když byli zneuctěni z důvodu rasy. Třetím zákonem je Zákon o říšských vlajkách, který stanovil patřičnost národní vlajky jako vlajku, jež vyobrazuje hákový kříž a dále stanovil říšské barvy.⁷²

5.2.1 Reichsbürgergesetz

Zákon o říšském občanství rozděloval říšské obyvatele na státní příslušníky a občany říše. Za státního příslušníka byl dle zmíněného zákona považován ten, kdo byl tzv. cizí krve. Cizí krev nebyla dle německé ideologie, jakkoliv příbuzná čisté německé krvi, nýbrž se jednalo například o Japonce, černochoy, cikány, ale v první řadě o úhlavní říšské nepřítel, o Židy. Státnímu příslušníkovi bylo odejmuto aktivní i pasivní volební právo a dále například možnost zaměstnání v úředním postu. Říšský občan naopak disponoval veškerými odpovídajícími politickými i občanskými právy. Dle § 2 odst. 1 Zákona o říšském občanství se za říšského občana považuje pouze ten, jehož krev je německá či příbuzná. Na základě § 3 Prvního nařízení k zákonu o říšském občanství ze dne 14. listopadu 1935 (dále jen jako „*první nařízení*“) bylo stanoveno, že pouze říšský občan je nositelem plných politických práv a přísluší mu možnost zastávat úřad. Dále dle ustanovení § 4 prvního nařízení je stanoveno, že Žid nemůže být říšským občanem a nemá žádná politická práva. První nařízení dále v ustanovení § 5 vymezuje, kdo je ostatně za Žida považován. „*Židem je považován ten, kdo pochází nejméně ze tří, podle rasy úplně židovských prarodičů.*“^{73, 74}

5.2.2 Gesetz zum Schutze des deutschen Blutes und der deutschen Ehre

Zákon o ochraně německé krve a německé cti na rozdíl od výše zmíněného Zákona o říšském občanství již vymezuje určitá omezení, jež dopadala na práva Židů. Ustanovení § 2 Zákona o ochraně německé krve a německé cti, stanovil zákaz mimomanželského styku s Židy. Za mimomanželský styk se považoval dle § 11 Prvního nařízení k provedení zákona na ochranu německé krve a německé cti styk

---

⁷² Norimberské zákony: z 15. září 1935 (zákon o říšských vlajkách, zákon o říšském občanství, zákon na ochranu německé krve a německé cti) a zákon o zdravém manželství z 18. října 1935: všechny zákony s nařízeními a výnosy, dosud vydanými: přeloženo dle šestého německého textového vydání s obsáhlými poznámkami (zákonodárství až do konce června 1938). Žďár nad Sázavou: Bodyart Press, 2014. ISBN 978-80-87525-29-6 s. 3-4

⁷³ Tamtéž s. 31

⁷⁴ Tamtéž s. 27-30

pohlavní.⁷⁵ Trest pro mimomanželský styk s Židem či Židovkou se vztahoval pouze na muže, bez rozdílu na jeho původ, neboť v tomto případě hrozil trest vězení i nežidovi. Naopak v případě uzavření manželství s osobou židovské rasy hrozil trest pro muže i ženu. Dále dle § 3 Zákona o ochraně německé krve a německé cti bylo Židům zakázáno zaměstnávat příslušníky německé krve, jež nedovršili věku 45 let. Při nutnosti zjištění, kdo jest a není Židem, bylo užito ustanovení § 5 prvního nařízení Zákona o říšském občanství.⁷⁶

6. Jednotlivé oblasti protizidovské legislativy v protektorátu

„Z hlediska říše existuje zájem, aby Židé bydlící v protektorátu neovlivňovali vztah protektorátu k říši. Proto musí být vyřazeni z veřejného života.“⁷⁷ V návaznosti na slova advokáta německé nacistické strany Wilhelma Stuckarta ze dne 25. března 1939 bylo dále říšskému protektorovi doporučeno, aby bylo Židům zcela odňato aktivní i pasivní volební právo, dále vyřazení Židů z veřejných úřadů, vyloučení tiskové a rozhlasové a další vyloučení tak, aby Židé nemohli, jakkoliv ovlivňovat všeobecné přesvědčení. Od vzniku protektorátu hleděli říšské orgány vně protektorátu na všeobecný dojem legálního počínání tak, aby byla řádně sestavena soustava právních nástrojů, od nichž se bude dále odvíjet legislativa směřující proti Židům. Základem v tomto ohledu byl Výnos Adolfa Hitlera a výše zmíněné Norimberské zákony. Nejčastější odvolání se na legalitu práva v protektorátu představoval čl. 11 výnosu, jenž stanovil pravidlo, kdy říše může v případě nutnosti žádoucí zájmové situace vydávat právní předpisy s platností pro území protektorátu.⁷⁸ Pro nacisty představovali Židé obecnou hrozbu a civilní cíl, který si společný zájem žádal odstranit. Na základě takových

---

⁷⁵ Erste Verordnung zum Gesetz zum Schutze des deutschen Blutes und der deutschen Ehre

⁷⁶ Norimberské zákony: z 15. září 1935 (zákon o říšských vlajkách, zákon o říšském občanství, zákon na ochranu německé krve a německé cti) a zákon o zdravém manželství z 18. října 1935: všechny zákony s nařízeními a výnosy, dosud vydanými: přeloženo dle šestého německého textového vydání s obsáhlými poznámkami (zákonodárství až do konce června 1938). Žďár nad Sázavou: Bodyart Press, 2014. ISBN 978-80-87525-29-6 s. 43-49

⁷⁷ PETRŮV, Helena. Právní postavení židů v Protektorátu Čechy a Morava (1939-1941). Praha: Sefer, 2000. Knižnice Institutu Terezínské iniciativy. ISBN 80-85924-25-0 s. 34

⁷⁸ Výnos Vůdce a říšského kancléře Adolfa Hitlera č. 75/1939 Sb. ze dne 16. března 1939, o zřízení Protektorátu Čechy a Morava

skutečností byly vydávány právní předpisy, které po dobu šesti let omezovaly židovská společenství.⁷⁹

6.1 Právní úprava židovského majetku a dispozic s ním spojenými

Vůbec první židovská omezení se vztahovala právě k židovskému majetku, což představovalo prvotní dílčí „útoky“, které postupně nabíráním na síle směřovaly k likvidaci části společnosti. Právní úprava vycházela z nařízení říšského protektora nebo výnosů a směrnic ministerstev, která obsahovala postoje říšského protektora a jeho nařízení dokonce prováděla.⁸⁰ „Židé byli v období trvání Protektorátu Čechy a Morava oloupeni o všechno a nesměli si ponechat ani to nejcennější – vlastní život.“⁸¹

6.1.1 Nařízení říšského protektora ze dne 21. června 1939

Nařízení říšského protektora v Čechách a na Moravě o židovském majetku ze dne 21. června 1939 (dále jen jako „nařízení o židovském majetku“) představovalo základ pro právní úpravu židovského majetku v protektorátu. Nařízení o židovském majetku vydal říšský protektor dne 21. června roku 1939 a následně dne 22. června 1939 bylo nařízení o židovském majetku vyhlášeno úřední formou v tisku *Der Neue Tag*. „Říšský protektor v Čechách a na Moravě vydal dnes nařízení o židovském majetku. Nařízení, které má pro zdravý rozvoj našeho hospodářského života na území protektorátu rozhodující význam...“^{82, 83}

Zvláštní písemné schválení stanovil říšský protektor jako podmínku pro Židy, židovské podniky či židovská osobní sdružení, jež chtěli volně nakládat s nemovitostmi a s nimi spojenými právy, s podíly na hospodářských závodech, cennými papíry, dále propachtovat pozemky nebo hospodářské závody. Stanovy o zvláštním písemném schválení a jeho případném využití byly zakotveny v § 1 nařízení o židovském majetku, jež byl dále doplněn ve třetím odstavci

---

⁷⁹ PETRŮV, Helena. Právní postavení židů v Protektorátu Čechy a Morava (1939-1941). Praha: Sefer, 2000. Knihnice Institutu Tereziánské iniciativy. ISBN 80-85924-25-0 s. 36-37

⁸⁰ FIAMOVIČ, Martina. Protižidovské zákonodárstvo na Slovensku a v Európe: zborník z medzinárodnej vedeckej konferencie, Bratislava 8.-9. septembra 2011. Bratislava: Ústav pamäti národa, 2014. ISBN 978-80-89335-51-0 s. 102-103

⁸¹ Tamtéž s. 115

⁸² PETRŮV, Helena. Právní postavení židů v Protektorátu Čechy a Morava (1939-1941). Praha: Sefer, 2000. Knihnice Institutu Tereziánské iniciativy. ISBN 80-85924-25-0 s. 59

⁸³ Tamtéž s. 59

o skutečnost neúčinnosti právních úkonů, jež by směřovaly k vyhnutí se nařízení o židovském majetku. Ustanovení § 2 nařízení o židovském majetku dále navázalo na § 1, kde bylo stanoveno, že zvláštní písemné schválení uděluje říšský protektor, jemuž však přísluší přenést svou příslušnost z části či úplně na jiné úřady.⁸⁴

Další ustanovení nařízení o židovském majetku přineslo zásahy do soukromí a značné omezení vlastnického práva. Ustanovení § 3 nařízení o židovském majetku stanovilo povinnost Židů, židovských podniků a židovských osobních sdružení zaevidovat k datu 31. července 1939 u oprávněného oberlandráta veškeré pozemky zemědělského a lesního charakteru, jež náleží do jejich vlastnictví či spoluvlastnictví. Ustanovení § 4 nařízení o židovském majetku již zakazuje Židům, židovským podnikům a židovským osobním sdružením nabývat nemovitosti, stejně tak práv s nemovitostmi spjatými. Stejně omezení se vztahovalo na hospodářské podniky a cenné papíry. Obdobné stanovy jako ty, jež jsou vymezeny v § 3 nařízení o židovském majetku jsou stanoveny také v § 5 odst. 1 nařízení o židovském majetku, kde byla stanovena povinnost zaevidovat veškeré předměty vyrobené ze zlata, stříbra či platiny, dále předměty jako perly či drahokamy, a to pro všechny Židy, židovské podniky a židovská osobní sdružení, jež mají předměty v osobním vlastnictví nebo jsou spoluvlastníky, a to k datu 31. července 1939. Ustanovení § 5 odst. 2 nařízení o židovském majetku navíc doplnilo celé ustanovení o skutečnost, že předměty vymezené v § 5 odst. 1 nařízení o židovském majetku jsou pro Židy, židovské podniky a židovské osobní sdružení zakázané nabývat a dále je nemohou zcizit či zastavit.⁸⁵

Ustanovení § 6 nařízení o židovském majetku přejímá definici pojmu, kdo je považován za Žida, a to z Norimberských zákonů, konkrétně ze Zákona o říšském občanství. „*Tato definice znamenala, že se v protektorátu začala všeobecně uplatňovat kritéria židovství dle Norimberských zákonů.*“⁸⁶ V návaznosti na vymezené ustanovení lze v nařízení o židovském majetku shledat také definici

---

⁸⁴ Nařízení říšského protektora v Čechách a na Moravě o židovském majetku ze dne 21. června 1939, § 1-2

⁸⁵ Tamtéž, § 3-5

⁸⁶ PETRŮV, Helena. Právní postavení židů v Protektorátu Čechy a Morava (1939-1941). Praha: Sefer, 2000. Knižnice Institutu Terežinské iniciativy. ISBN 80-85924-25-0 s. 61

podniku, jež lze považovat za židovský, a to konkrétně v ustanovení § 7 nařízení o židovském majetku. Za židovský podnik se považoval ten, jenž spadl do osobního vlastnictví Žida.⁸⁷ Podobně se hledělo na veřejnou obchodní společnost nebo komanditní společnost, kde stačilo k tomu, aby se podnik dal považovat za židovský, aby byl minimálně jeden ručitel Žid, a to v návaznosti na předchozí ustanovení. Ze strany říšského protektora, jenž zastával v protektorátu říšské zájmy, bylo důležité do nařízení o židovském majetku vložit vymezení pojmu Žid a židovský podnik, neboť by bylo absolutně nepřijatelné, aby se nařízení o židovském majetku, byť jen okrajově, vztahovalo na majetek nežidovský.⁸⁸

Trest vězení, peněžité pokuty nebo dokonce zbavení majetku, který byl použit jako předmět ke spáchání trestného činu, postihoval každého, jehož jednání bezprostředně vedlo k tomu, aby obešlo nařízení o židovském majetku. Postihy za protiprávní jednání směřující k porušení nařízení o židovském majetku bylo zakotveno v ustanovení § 10 odst. 1 a 4 zmíněného nařízení. Ustanovení § 10 dále v odst. 5, 6 a 7 stanovilo, že při prokázání existence protiprávního jednání bude dále postupováno dle trestněprávních norem říšskoněmeckého práva a vyšetřování trestných činů oblasti, jež definuje nařízení o židovském majetku, přísluší výhradně soudům říšskoněmeckým.⁸⁹

Dle nařízení o židovském majetku byla v § 11 odst. 1 stanovena pravomoc říšského protektora o možnosti vydání takového ustanovení, jež by do budoucna provádělo či doplňovalo obsah nařízení o židovském majetku. V návaznosti na toto ustanovení bylo nařízení o židovském majetku provedeno celkem devětkrát.⁹⁰ V § 11 odst. 2 nařízení o židovském majetku se stanovilo, že spolu s účinností zmíněného nařízení, jež byla stanovena v § 12 odst. 1 nařízení o židovském majetku ke dni 22. června 1939, se dále ruší vůbec první protižidovské hospodářské intervence, a to konkrétně Nařízení šéfa civilní správy ze dne 20. března 1939,

---

⁸⁷ Nařízení říšského protektora v Čechách a na Moravě o židovském majetku ze dne 21. června 1939, § 3-5

⁸⁸ PETRŮV, Helena. Právní postavení židů v Protektorátu Čechy a Morava (1939-1941). Praha: Sefer, 2000. Knižnice Institutu Terezínské iniciativy. ISBN 80-85924-25-0 s. 62

⁸⁹ Nařízení říšského protektora v Čechách a na Moravě o židovském majetku ze dne 21. června 1939, § 10

⁹⁰ Tamtéž § 11

upravující oblast zabránění nepovolených zásahů do hospodářství na Moravě, dále Nařízení šéfa civilní správy ze dne 23. března 1939, o zákazu zcizování nemovitého majetku Židů v moravské zemi a Nařízení šéfa civilní správy ze dne 29. března 1939, jež upravovalo opatření otázky židovského majetku veškerého charakteru. Zmíněná tři nařízení byla zrušena, neboť jejich ustanovení zcela znemožňovala možnost povolání správce do židovských podniků, což představovalo skutečnost, jež byla v rozporu s nařízením o židovském majetku ze dne 21. června 1939, neboť právě ustanovení § 9 odst. 1 nařízení o židovském majetku blíže specifikovalo pravomoc říšského protektora o možnosti v ustanovit v ojedinělých situacích správce.⁹¹

6.1.1.1 Prováděcí výnosy k Nařízení říšského protektora ze dne 21. června 1939 z let 1939-1940

První provedení k nařízení o židovském majetku bylo protektorem říše vydáno stejného dne, jako bylo říšským protektorem vydáno nařízení o židovském majetku jako takové, a to tedy dne 21. června roku 1939. První prováděcí výnos k nařízení o židovském majetku obsahoval skutečnosti o právu, které bylo v souvislosti s provedením nařízení o židovském majetku uděleno oberlandrátům. Právo oberlandrátů se týkalo skutečnosti udělení povolení k dispozici s majetkem Židů tehdy, když hospodářské závody měly počet zaměstnanců, jež nepřekračuje počet 100, a jehož roční obrát nepřevyšuje 3 000 000 K. Právo oberlandrátů se však nevztahovalo k bankám a podnikům, jejichž charakter byl pojišťovací.⁹²

Dne 8. prosince 1939 byl říšským protektorem vydán další, v pořadí druhý prováděcí výnos k nařízení o židovském majetku. Dle druhého prováděcího výnosu k nařízení o židovském majetku byly do výše zmíněného práva oberlandrátů zahrnuty i dříve z práva vyňaté banky a pojišťovací podniky. Novinkou, jež přinesl druhý prováděcí výnos, byly zápisy do veřejných rejstříků, pozůstalostní projednání nebo oznámení nařízení či rozhodnutí. Dle § 7 druhého prováděcího výnosu k nařízení o židovském majetku byla stanovena podmínka přiložení sdělení o tom, že v právním jednání, jež vzniká na základě zápisu, jsou účastníci židovští

---

⁹¹ PETRŮV, Helena. Právní postavení židů v Protektorátu Čechy a Morava (1939-1941). Praha: Sefer, 2000. Knižnice Institutu Tereziánské iniciativy. ISBN 80-85924-25-0 s. 55-56

⁹² PETRŮV, Helena. Zákonné bezpráví: Židé v Protektorátu Čechy a Morava. Praha: Auditorium, 2011. 20. století. ISBN 978-80-87284-19-3 s. 107

obyvatelé či Židé, jež vlastní židovský podnik. Na základě ustanovení § 8 druhého prováděcího výnosu k nařízení o židovském majetku vznikla povinnost pro notáře a právní zástupce, otázat se, zda jsou jednání, jehož podklad tvoří skutečnost o provedení notářského zápisu, účastníci Židé nebo židovská společnost. Dále bylo žádoucí, aby dotázání notáře nebo právního zástupce bylo z písemnosti zřejmé, a dále aby bylo zjevné, jaký směr doprovázel dotazování. Stejný průběh doprovázel pozůstalostní řízení, jež blíže specifikovalo ustanovení § 12 druhého prováděcího výnosu k nařízení o židovském majetku. Zde byla povinnost, dotázat se na skutečnost, zda se řízení o pozůstalosti účastní právě Židé, určena do rukou soudního komisaře, jenž vedl řízení. O průběhu pozůstalostního řízení se prováděl protokol, z něhož muselo plynout, že se soudní komisař dotázal účastníků a jaký byl závěr jeho dotázání.⁹³ Druhý prováděcí výnos dále upravuje právní postavení správce, a to v návaznosti na ustanovení § 9 nařízení o židovském majetku. Správce, jenž byl pověřen, byl držitelem takového práva, jež mu dovolovalo libovolně konat svým jménem na konto společnosti veškeré právní akty tak, aby bylo dosaženo stanoveného příkazu. Zároveň správci příslušelo libovolně nakládat s předměty, jež byly zatíženy různými druhy práv. Funkce správce nemusela být trvalá, neboť svého postu správce mohl být kdykoliv zproštěn, což s sebou neslo následek odvolání.⁹⁴

Dalším, třetím prováděcím výnosem k nařízení o židovském majetku, byl prováděcí výnos říšského protektora ze dne 29. ledna 1940, jež v ustanovení § 1 odst. 1 stanovil možnost židovských obyvatel prodat předměty ze zlata, stříbra, platiny a dále předměty vyrobené z drahokamů či perel, a to pouze se zvláštním souhlasem. Ustanovení dále identifikovalo jediného přípustného kupce pro zmíněné předměty a jejich následného zpeněžení. Kupcem byla obchodní společnost Hadege s.r.o., se sídlem Hybernská 31, Praha 2. Dle § 4 třetího prováděcího výnosu nařízení o židovském majetku se stanovilo omilostnění pro osoby, které v návaznosti na nařízení o židovském majetku nepřihlásily své

---

⁹³ Druhý prováděcí výnos říšského protektora k Nařízení o židovském majetku ze dne 8. prosince 1939

⁹⁴ PETRŮV, Helena. Právní postavení židů v Protektorátu Čechy a Morava (1939-1941). Praha: Sefer, 2000. Knižnice Institutu Terežínské iniciativy. ISBN 80-85924-25-0 s. 65

drahocennosti. Omilostnění bylo omezeno podmínkou, jež představovala žádost majitelů takových cenností o jejich zcizení, a to nejpozději ke dni 31. března 1940.⁹⁵

Prováděcí výnos k nařízení o židovském majetku, jež stanovil ohlašovací povinnost vztahující se na majetek v tuzemsku i v zahraničí, a to vzhledem k celkovému stavu ke dni 31. prosince 1939, byl dle ustanovení § 11 odst. 1 nařízení o židovském majetku již čtvrtý výnos provedený říšským protektorem. Specifikovaná povinnost se vztahovala na židovské společnosti a provozovny. Definice židovského podniku navazovala dále na ustanovení § 3 nařízení o židovském majetku, kde byly obsaženy bližší specifikace zmíněného pojmosloví.⁹⁶ Dále čtvrtý prováděcí výnos k nařízení o židovském majetku v § 3 stanovil povinnost vztahující se na Židy a židovská sdružení, ohlásit k datu 15. března 1940 veškeré pozemky nebo práva vázající se k pozemkům, v případě nebylo-li tomu tak učiněno dle podmínky stanovené v § 3 nařízení o židovském majetku. Nově se ohlašovací povinnost vztahovala také na pozemky a právům k nim, jež náleží jednomu židovskému manželovi. Stejně tomu tak bylo v případě ohlášení akcií a práv podílových, jež Židé či židovské sdružení vlastní k datu 1. března 1940. Dle § 4 čtvrtého prováděcího výnosu k nařízení o židovském majetku se musela ohlašovací povinnost učinit k datu 15. března 1940, přičemž se tato povinnost vztahovala i na akcie a práva, jež náležela jednomu židovskému manželovi.⁹⁷

Dne 16. března 1940 byl říšským protektorem vydán pátý prováděcí výnos k nařízení o židovském majetku, který Židům zavedl další povinnost, a to nucené uložení šperků a klenotů do jedné z devizových bank.⁹⁸

Prováděcí výnos k nařízení říšského protektora ze dne 29. března 1940, v pořadí již šestý takto vydaný prováděcí výnos, měl regresivní účinnost, a to ke dni 21. června 1939. Na základě ustanovení § 1 šestého prováděcího výnosu

---

⁹⁵ Třetí prováděcí výnos k Nařízení říšského protektora o židovském majetku ze dne 21. června 1939 ze dne 29. ledna 1940

⁹⁶ PETRŮV, Helena. Právní postavení židů v Protektorátu Čechy a Morava (1939-1941). Praha: Sefer, 2000. Knižnice Institutu Terežinské iniciativy. ISBN 80-85924-25-0 s. 66

⁹⁷ Čtvrtý prováděcí výnos k Nařízení říšského protektora o židovském majetku ze dne 21. června 1939 ze dne 7. února 1940

⁹⁸ PETRŮV, Helena. Zákonné bezpráví: Židé v Protektorátu Čechy a Morava. Praha: Auditorium, 2011. 20. století. ISBN 978-80-87284-19-3 s. 109

k nařízení o židovském majetku bylo stanoveno, že povolení k poskytnutí svolení k dispozici s majetkem Židů se všeobecně převedlo na oberlandráty. Vyčlenění ze zmíněné pravomoci byly například potravinářské prodejny, prodejny zaměřeny na distribuci osiva, pivovary, stejně tak cukrovary či sladovny nebo mlékárny.⁹⁹

Sedmý prováděcí výnos k nařízení o židovském majetku byl vydán dne 10. července 1940. Dle ustanovení § 1 sedmého prováděcího výnosu k nařízení o židovském majetku byl zaveden institut přípuštění. Přípuštění potřebovali ti, kteří převzali na základě právního jednání správu majetku Židů. Přípuštění se provádělo na základě zapsání do listiny, jež je vedena říšským protektorem. Ustanovení § 2 upravovalo situaci, kdy před vydáním sedmého prováděcího výnosu k nařízení o židovském majetku správa majetku Židů již existovala. Pokud nastala zmíněná typová situace, bylo nutností zažádat o přípuštění do 14 dnů po vydání sedmého prováděcího výnosu k nařízení o židovském majetku. Dále na základě zmíněného ustanovení bylo ustanoveno, že pokud bude přípuštění ke správě pro jednu odmítnuto, nebude již nikdy jakákoliv jiná správa povolena.¹⁰⁰

V souvislosti s vydáním osmého prováděcího výnosu k nařízení o židovském majetku ze dne 16. září 1940 byla uložena pro Židy a židovské podniky další povinnost. Touto povinností, uloženou na základě ustanovení § 1 osmého prováděcího výnosu k nařízení o židovském majetku se rozumělo přihlášení vlastnictví či spoluvlastnictví cenných papírů, jež se nacházejí na území protektorátu. Na základě ustanovení § 3 bylo takové přihlášení cenných papírů stanoveno k datu 1. listopadu 1940.¹⁰¹ Za cenné papíry, jež byly vystavěny na základě osmého prováděcího výnosu k nařízení o židovském majetku přihlášení, se nepovažovaly například vkladní knížky spořitelů nebo vkladní listy poštovní spořitelny.¹⁰² Povinnosti evidence cenných papírů dopadala také na nežidovské manžely, a to dle ustanovení § 5 osmého prováděcího výnosu k nařízení

---

⁹⁹ Šestý prováděcí výnos k nařízení říšského protektora o židovském majetku ze dne 21. června ze dne 29. března 1940

¹⁰⁰ Sedmý prováděcí výnos k nařízení říšského protektora o židovském majetku ze dne 21. června 1939 ze dne 10. července 1940

¹⁰¹ Osmý prováděcí výnos k nařízení říšského protektora o židovském majetku ze dne 21. června 1939 ze dne 16. září 1940

¹⁰² PETRŮV, Helena. Právní postavení židů v Protektorátu Čechy a Morava (1939-1941). Praha: Sefer, 2000. Knižnice Institutu Terežínské iniciativy. ISBN 80-85924-25-0 s. 68

o židovském majetku, přičemž manželé nesměli být ke dni 1. listopadu 1940 rozvedeni.¹⁰³

Na základě devátého, posledního, prováděcího výnosu k nařízení o židovském majetku, vydaného dne 21. října 1940 bylo doplněno nařízení o židovském majetku, a to do obsahu, kdy díky zvláštním okolnostem a zdůvodněnému konstatování mohl být pro některé Židy, židovské sdružení nebo židovskou společnost zrušen zákaz nabývat pozemky a práv s nimi spojenými.¹⁰⁴

6.1.1.2 Doplnující prováděcí právní předpisy Nařízení o židovském majetku

„Šetření prokázalo, že podnik lze považovati za nežidovský...“¹⁰⁵ Dne 4. května 1940 bylo Nařízení říšského protektora provedeno výnosem ministerstva spravedlnosti, na základě kterého se vydávaly doklady potvrzující skutečnost, že podnik není ve vlastnictví Židů a lze jej tedy považovat jako nežidovský. Doklad vydávaný na základě zmíněného výnosu sloužil také pro akciové společnosti včetně komanditních společnosti jako potvrzení, že žádný z jejich orgánů není osoba, která by vykonávala židovské působení a není chápána jako Žid dle významu, jež byl zakotven v § 7 Nařízení o židovském majetku. Ačkoliv výnos ministerstva spravedlnosti ze dne 4. května 1940 nezasahuje přímo židovský majetek, je třeba jej vymezit, neboť je opět prokazatelná určitá forma zvýhodnění nežidovských podniků včetně poskytování ochrany ze strany veřejné moci, a to na úkor židovských podniků či společností, kdy je zřejmé, že takto zvýhodněné podniky či společnosti zaujaly místo na obchodním trhu a dostaly se tak blíže do střetu dění nabídky a poptávky.¹⁰⁶

Dalším výnosem, který zobecňoval a prováděl druhý prováděcí výnos nařízení o židovském majetku, byl Výnos ministerstva spravedlnosti ze dne 23. června 1940, který potvrzoval mínění říšského protektora v tom smyslu,

---

¹⁰³ Osmý prováděcí výnos k nařízení říšského protektora o židovském majetku ze dne 21. června 1939 ze dne 16. září 1940

¹⁰⁴ PETRŮV, Helena. *Zákonné bezpráví: Židé v Protektorátu Čechy a Morava*. Praha: Auditorium, 2011. 20. století. ISBN 978-80-87284-19-3 s. 110

¹⁰⁵ PETRŮV, Helena. *Právní postavení židů v Protektorátu Čechy a Morava (1939-1941)*. Praha: Sefer, 2000. Knižnice Institutu Terežínské iniciativy. ISBN 80-85924-25-0 s. 70

¹⁰⁶ PETRŮV, Helena. *Právní postavení židů v Protektorátu Čechy a Morava (1939-1941)*. Praha: Sefer, 2000. Knižnice Institutu Terežínské iniciativy. ISBN 80-85924-25-0 s. 69-70

že detailněji upravoval otázky procesního charakteru ve věcech realizací zápisů ve veřejných knihách či rejstřících. Šlo například o stanovisko, kterým byla vyřčena skutečnost, že cokoliv, co by mohlo značit rozpor s nařízením o židovském majetku nebude zaevidováno do žádné veřejné knihy ani rejstříku. Dále zmíněný výnos upravoval primární úpravu práv Židů během dražeb, na něž se stejnou úpravou navázaly Židovské listy o měsíc později.¹⁰⁷

Protižidovské opatření, které odráželo židovské postavení během dražeb, jakožto i nabytím vlastnického práva k věcem během dražeb realizovaného, bylo publikováno dne 26. července roku 1940 v protektorátním časopise Židovský list, a navázalo tak na výnos ministerstva spravedlnosti ze dne 23. června 1940 a dále na Nařízení o židovském majetku. Předměty stanovené na základě § 5 nařízení o židovském majetku, tedy předměty vyrobené ze zlata, stříbra či platiny, nemohli Židé v důsledku dražeb a na základě příklepového práva nabývat. Totéž se vztahovalo na drahé kameny i perleť. Institut, jež realizoval dražbu, měl povinnost připomenout všem zúčastněným osobám existenci nařízení o židovském majetku a dalších provázaných předpisů k němu patřícím. Dražby se dále mohly účastnit pouze takové osoby, které nebyly označeny za Židy.¹⁰⁸

V důsledku nařízení o židovském majetku a jeho dalších součástí, jež tvořily prováděcí výnosy, zakládaly Židům povinnost přihlášení, jejíž podstata závisela na přihlášení různých cenin, které tvořily majetkovou podstatu Žida nebo židovského podniku. Dalším právním předpisem, který zakládal Židům přihlašovací povinnost cenin, byla Vyhláška protektorátního ministerstva financí ze dne 13. září 1940. Na základě vyhláškou zmíněné povinnosti museli Židé ke dni 15. září roku 1940 přihlásit nejen věci vyrobené ze zlata, stříbra, platiny, perletě nebo drahých kamenů, ale také artistické výtvoř, díla nebo kolekce uměleckého charakteru, jejichž cena byla vyšší než 10 000 K.¹⁰⁹ Přihlašovací formuláře byly Židům dostupné v každé devizové bance.

---

¹⁰⁷ PETRŮV, Helena. *Zákonné bezpráví: Židé v Protektorátu Čechy a Morava*. Praha: Auditorium, 2011. 20. století. ISBN 978-80-87284-19-3 s. 112

¹⁰⁸ PETRŮV, Helena. *Právní postavení židů v Protektorátu Čechy a Morava (1939-1941)*. Praha: Sefer, 2000. Knižnice Institutu Terežínské iniciativy. ISBN 80-85924-25-0 s. 72

¹⁰⁹ PETRŮV, Helena. *Zákonné bezpráví: Židé v Protektorátu Čechy a Morava*. Praha: Auditorium, 2011. 20. století. ISBN 978-80-87284-19-3 s. 113

Židé byli definitivně zbaveni svého majetku roku 1941. Prvním důležitým datem je 2. listopad 1941, kdy byl Židům na základě otištění oznámení v deníku *Der Neue Tag* odepřen přístup k prodeji hmotných majetkových hodnot. Prodej však nebyl omezen zcela, neboť ti Židé, jež měli povolení k prodeji, mohli provozovat prodeje bez omezení. Skutečnost, že by Židé dostávali povolení k prodeji majetkových hodnot nebyla denním chlebem, tudíž se jednalo o předposlední krok k cílové cestě zbavit Židy kompletně majetku a oslabit tím i jejich majetková práva. V souvislosti s Nařízením říšského protektora ze dne 5. března 1940 o péči o Židy a židovské organizace byla zřízena Ústředna pro vystěhovalce Židů a Vystěhovalceckého fondu pro Čechy a Moravu. Dále jen jako „ústředna.“ Koncem roku 1941 byla zmíněná ústředna orientována na likvidaci židovského majetku. Mírně úsměvné na celé situaci byla skutečnost, že tito Židé museli likvidaci sami namítnout, a to současně při odbavení před transportací. Likvidaci předcházela souhlas Židů v podobě udělení plné moci, která sloužila k dokonání procesu arizace a dále vydání čestného prohlášení, dle kterého přešel majetek Židů na Vystěhovalcecký fond pro Čechy a Moravu. Do likvidace takového majetku se nepočítal majetek, který měl Žid v osobním vlastnictví během cesty transportem, šlo o věci denního užívání, které se vešly do jednoho zavazadla. Zpravidla byli Židé připraveni i o tento zbylý majetek bezprostředně poté, co dorazili do jednoho z koncentračních táborů.¹¹⁰

6.2 Právní úprava separace Židů od obyvatel Protektorátu Čechy a Morava

Kromě právních aktů, které směřovaly k zabránění židovského majetku a postupnému omezování až odjímání vlastnického práva bylo žádoucí, aby byli Židé omezeni také v denním dění a denních činnostech. Takové právní předpisy byly vydávány nejčastěji ministerstvy nebo skrze policejní ředitelství. Na základě takových právních předpisů se začaly objevovat nápisy typu „Juden nicht zugänglich“, v překladu Židům vstup zakázán nebo „Jüdisches Geschäft“, v překladu židovský obchod.¹¹¹ V souvislosti s těmito předpisy směli Židé nakupovat jen v určitých časech, tedy v časech, kdy již ve většině případech žádné

---

¹¹⁰ FIAMOVÁ, Martina. Protizidovské zákonodárstvo na Slovensku a v Európe: zborník z medzinárodnej vedeckej konferencie, Bratislava 8.-9. septembra 2011. Bratislava: Ústav pamäti národa, 2014. ISBN 978-80-89335-51-0 s. 114-115

¹¹¹ Tamtéž s. 95

potravinu nezbyvaly, nebo jim bylo zakázáno vstupovat na určitá veřejná místa, která byla velice často označena nápisem, na němž stálo, že pro Židy i psy je zde vstup zakázán. Zbylá omezení byla koncipována tak, aby se zmírnila možnost setkání Žida s osobami čisté krve.

6.2.1 Předpisy zakládající označování Židů

V souvislosti a v návaznosti k protižidovské legislativě na území Protektorátu Čechy a Morava bylo nutné kontrolovat, zda ti, jimž jsou ukládány povinnosti, je řádně dle platného práva dodržují. Ze strany protektorátních orgánů bylo nutností, aby mohli Židy náležitě odlišovat od zbytku občanů čisté krve a odlehčit tak naopak svou činnost. Z toho důvodu bylo vydáno Policejní nařízení č 44/1941., o označování Židů ze dne 1. září 1941 (dále jen jako „*Policejní nařízení o označování Židů*“), které bylo vydáno v souladu s nařízením o policejních nařízeních říšských ministrů ze dne 14. listopadu 1938 a dále v souladu s nařízením, které přiznávalo zákonodárné právo na území Protektorátu ze dne 7. června 1939.

Policejním nařízením o označování Židů se stanovila povinnost pro židovské obyvatele, která prolínala jejich životy a nedílně omezovala jejich jiné činnosti. Jednalo se o židovskou „Davidovu“ hvězdu, kterou musel každý Žid s účinností 14 dní po vyhlášení zmíněného nařízení viditelně nosit na svém svrchním oděvu.

Na základě § 1 Policejního nařízení o označování Židů byla vymezena věková hranice, od jejíhož dovršení byla povinnost nošení židovské hvězdy na veřejnosti pro všechny Židy bez rozdílu na pohlaví a dále byl stanoven vzhled dané židovské hvězdy. V § 1 odst. 1 se stanovilo, že povinnost stanovenou nařízením musí dodržovat všichni Židé, jejichž věk dosáhl šestého roku života, v návaznosti dle ustanovení § 1 odst. 2 byl stanoven vzhled takové hvězdy jako šesticípá hvězda utkaná ze žluté látky, nesoucí židovské označení černou barvou. „*Jude*“ byl nápis uprostřed žluté šesticípé hvězdy, jež museli Židé nosit na levé straně svého svrchního oděvu, a to po celou dobu jejich pohybu na veřejnosti mezi ostatními lidmi. Z povinnosti nošení židovské hvězdy byli na základě ustanovení § 3 vyňati židovští manželé, kteří žijí ve smíšeném manželství, z něhož vzešli

nežidovští potomci a dále manželka Židovka v době trvání smíšeného manželství.¹¹²

Dle ustanovení § 2 odst. 1 Policejního nařízení o označování Židů bylo Židům zakázáno opouštět obecní obvod, v němž mají trvalé bydliště, a to bez předchozího poskytnutého písemného souhlasu, jež směla udělit pouze místní policie. Na základě odst. 2 stejného ustanovení se Židům zakazovalo nošení veškerých získaných hodností, řádů či čestných titulů.¹¹³

Každý, kdo porušil povinnost stanovenou na základě Policejního nařízení o označování Židů riskoval pokutu, jež mohla být vedena na částku až 150 říšských marek nebo až 6 týdnů omezení osobní svobody držením ve vazbě. Porušení povinnosti vychází z ustanovení § 4 Policejního nařízení o označování Židů.¹¹⁴

6.2.2 Předpisy zakládající vyloučení z příjmu určitých druhů zboží a potravin

Rok 1941 byl aktivním rokem z hlediska vydávání protižidovských předpisů zejména pro protektorátní ministerstvo průmyslu, obchodu a živností, financí a rovněž pro ministerstvo zemědělství. Od března roku 1941 až po doby předvánoční stejného roku a roku následujícího, byly vydávány vyhlášky, jejichž obsah zasahoval židovské životy, konkrétně ustanovily zákaz příjmu určitého druhu zboží nebo potravin. Vlna omezujících vyhlášek byla odstartována v březnu 1941, když bylo zakázáno Židům přijímat tzv. tabačenky-přídělové potravinové lístky, které nahrazovaly faktické peníze a končila zákazem odběru vánočního cukroví nebo kaprů. Mezi obdobím březen až prosinec 1941 bylo Židům zakázáno odebírat základní potraviny jako například ovoce, cibule, nebo luštěniny. Od počátku roku 1942 se omezení spojená s vyloučením příjmu zaměřila spíše na podmínky, které se vázaly na aktuální dobový stav. Od počátku roku 1942 byl Židům zakázán také prodej pokrývek hlav a následně kožených výrobků.

Na základě vyhlášky vydané ministerstvem průmyslu, obchodu a živností bylo v březnu roku 1941 zakázáno Židům přijímat poukazy-šatenky. Jednalo

---

¹¹² Policejní nařízení č. 44/1941 Sb. ze dne 1. září 194, o označování Židů, § 1,3

¹¹³ PETRŮV, Helena. Právní postavení židů v Protektorátu Čechy a Morava (1939-1941). Praha: Sefer, 2000. Knižnice Institutu Terezínské iniciativy. ISBN 80-85924-25-0 s. 123

¹¹⁴ Policejní nařízení č. 44/1941 Sb. ze dne 1. září 194, o označování Židů, § 4

se o jednu z platebních metod, která byla od roku 1939 zavedena v Protektorátu Čechy a Morava. Tyto poukazy byly rozděleny podle skupin využití příjmu zboží, existovaly tedy potravinové, oděvní, mýdlové či tabákové. Vyňati z omezení byli ti Židé, kteří žili ve smíšením manželství a dále ti Židé, jejichž nucené výrobně pracovní činnosti by byly v souvislosti s nemožností příjmu určitých zboží značně omezeny a dále včetně těch Židů, kteří se účastnili první světové války a v souvislosti s účastí ve válce byli zraněni. V souvislosti s poukázkami bylo v květnu téhož roku ministerstvem financí nařízeno, že Židé nemohou z vlastní libovůle nakupovat výherní losy nebo jiné potencionální majetkové zisky související s loterií a hazardními hrami.¹¹⁵

Téměř nejvíce aktivním ministerstvem z hlediska vydávání omezujících vyhlášek bylo zcela jistě ministerstvo zemědělství. 8 listopadu roku 1941 byly vydány dvě obsahově podobné vyhlášky, které připravily židovské obyvatele o odběr dá se říci těch nejdůležitějších potravin, které jsou dennodenně užívány každou domácností v dnešních dobách. Jednalo se o Vyhlášku ministerstva zemědělství č. 384/1941 Sb., o vyloučení Židů z odběru cibule ze dne 8. listopadu 194¹¹⁶ a dále o Vyhlášku ministerstva zemědělství č. 385/1941 Sb., o vyloučení Židů z odběru jablek ze dne 8. listopadu 1941.¹¹⁷ Téměř o měsíc později, dne 4. prosince 1941, na základě Vyhláška ministerstva zemědělství č. 411/1941 Sb., o vyloučení židů z odběru pomerančů a mandarinek ze dne 8. prosince 1941, byl Židům znemožněn příjem citrusových plodin, jednalo se konkrétně o mandarinky a pomeranče.¹¹⁸ Ačkoliv židovští obyvatelé slaví především chanuku, která však převzala v závislosti na vývoji lidstva i některé obyčeje, jež připomínají Vánoce, tak i přes tento fakt byla ministerstvem zemědělství vydána Vyhláška ministerstva

---

¹¹⁵ KREJČOVÁ, Helena, Jana SVOBODOVÁ a Anna HYNDRÁKOVÁ. Židé v protektorátu: hlášení Židovské náboženské obce v roce 1942 : dokumenty. Praha: Maxdorf, 1997. Historia nova. ISBN 80-85800-82-9, s. 287

¹¹⁶ Vyhláška ministerstva zemědělství č. 384/1941 Sb., o vyloučení Židů z odběru cibule ze dne 8. listopadu 1941

¹¹⁷ PETRŮV, Helena. Právní postavení židů v Protektorátu Čechy a Morava (1939-1941). Praha: Sefer, 2000. Knižnice Institutu Terežínské iniciativy. ISBN 80-85924-25-0 s. 123

¹¹⁸ Vyhláška ministerstva zemědělství č. 411/1941 Sb., o vyloučení židů z odběru pomerančů a mandarinek ze dne 8. prosince 1941

zemědělství č. 1009/1941 Sb., o vyloučení židů z odběru kaprů ze dne 21. listopadu 1941.¹¹⁹

6.2.2.1 Vyhláška protektorátního ministra zemědělství č. 362/1941 Sb.

Vyhláška protektorátního ministra zemědělství č. 362/1941 Sb., o zákazu vydávati určité zboží Židům ze dne 23. října roku 1941 představovala jedno z nejzásadnějších omezení, které bylo v souvislosti s vyloučením z příjmu určitých druhů zboží a potravin vydáno. Ačkoliv zmíněnou vyhlášku tvořilo úzké právní vymezení, z hlediska obsahového bylo poměrně široké.¹²⁰ Židům byl zakázán prodej veškerých ovocných plodin, ořechové plodiny, ovocných džemů nebo sýrů. Zákaz se vztahoval také na prodej všech druhů mas a ryb, a to na základě ustanovení § 1 výše zmíněné vyhlášky.¹²¹

6.2.3 Předpisy zakládající zákaz vstupu Židům na veřejná místa

6.2.3.1 Omezení na veřejných místech-sloužby

„Juden Eintritt verboten.“ Označení pro některá veřejně přístupná místa, jako byly například městské biografy, divadla, restaurace, kavárny nebo plovárny, jasně stanovilo, že do jejich vnitřních prostor je pro Židy vstup zakázán. Okresní úřady velkých měst nebo Zemský úřad pro Prahu vydaly roku 1939 škálu vyhlášek, v nichž byl stanoven zákaz styku Židů s ostatním árijským obyvatelstvem, a to pro taxativně vymezená veřejně přístupná místa. Židé mohli navštěvovat některá z výše uvedených míst pouze za předpokladu, že zřizovatel zřídil oddělenou místnost určenou pouze Židům.

Například na základě Vyhlášky Okresního úřadu v Písku č. 1200, o opatření ohledně styku židovského obyvatelstva s ostatním obyvatelstvem ze dne 31. srpna 1939 byl v bodě č. I. zakázán Židům vstup do restaurací, kaváren, vináren hotelů nebo hostinců v celém městě Písek. Majitelé zmíněných podniků museli označit takové podniky nápisem, v němž bylo psáno, že pro Židy je zde vstup zakázán. Výjimku představoval pouze hotel s názvem Zlaté kolo, kde byla pro Židy

---

¹¹⁹ Vyhláška ministerstva zemědělství č. 1009/1941 Sb., o vyloučení židů z odběru kaprů ze dne 21. listopadu 1941

¹²⁰ Vyhláška protektorátního ministra zemědělství č. 362/1941 Sb., o zákazu vydávati určité zboží Židům ze dne 23. října roku 1941

¹²¹ Tamtéž, § 1

vyčleněna jedna oddělená místnost od ostatních obyvatel a dostatečné množství oddělených hotelových pokojů. Na základě bodu č. II byly pro Židy upraveny návštěvní hodiny veřejných knihoven a čítáren, a to vždy na každé pondělí na dvě dopolední hodiny od osmé do desáté hodiny ranní. V bodě III. byl stanoven zákaz vstupu Židům do městských lázní, na což navázal bod č. IV., zákaz vstupu pro Židy do městské plovárny. V tomtéž bodě byla však stanovena výjimka, kdy byla Židům vyhrazena část Nového koupaliště. Na základě bodu č. V. byl upraven styk Židů a ostatních obyvatel v biografech, kam Židé v Písku neměli zakázaný vstup, ale byla jim vyčleněna jedna lože pro osm osob v rámci celého biografu. Byl-li některý Žid majitelem píseckého podniku, měl v souvislosti s bodem č. VI. povinnost označit takový podnik jako židovský. Nedodržení podmínek a povinností stanovených zmíněnou vyhláškou bylo upraveno v bodě č. VII., a to tak, že nedodržení či nerespektování některého ze zmíněných bodů bude sankcionováno peněžitou pokutou od 10 až 5000 K nebo trestem odnětí svobody až na 14 dní. Majitelé výše zmíněných veřejně přístupných prostranství byli povinni Vyhlášku Okresního úřadu v Písku č. 1200, o opatření ohledně styku židovského obyvatelstva s ostatním obyvatelstvem ze dne 31. srpna 1939 řádně a viditelně zpřístupnit.¹²²

Dle stanov pražského policejního ředitelství ze dne 26. června roku 1941 byly vymezeny návštěvní hodiny vzhledem ke službám poskytovaných kadeřníkem či holičem. Židé směli navštívit kadeřníka či holiče za účelem úpravy vlasů či vousů pouze v rozmezí od 8 do 10 hodin dopoledne. Podobně jako v Praze se začala omezení stejného obsahu rozšiřovat i do jiných měst, například v Brně bylo vydáno obdobné omezující opatření dne 5. července roku 1941. Omezení se nevztahovalo pouze k Židům, kteří využívali něčí služby, ale ani árijští obyvatelé nesměli jinak navštěvovat židovská kadeřnictví a holičství.¹²³

---

¹²² Vyhláška Okresního úřadu v Písku č. 1200, o opatření ohledně styku židovského obyvatelstva s ostatním obyvatelstvem ze dne 31. srpna 1939

¹²³ KREJČOVÁ, Helena, Jana SVOBODOVÁ a Anna HYNDRÁKOVÁ. Židé v protektorátu: hlášení Židovské náboženské obce v roce 1942 : dokumenty. Praha: Maxdorf, 1997. Historia nova. ISBN 80-85800-82-9, s. 279

6.2.3.2 Omezení na veřejných místech-nákupní doba

Další omezení, která byla vydávána v souvislosti se zákazem vstupu Židů na veřejná místa bylo omezení jejich nákupní doby. Policejní ředitelství v Praze vydalo vyhlášku č.j. 19.040 ze dne 5. srpna 1940, kterou se omezoval styk Židů s árijskými obyvateli v obchodech. Židé směli nakupovat potraviny v árijských obchodech pouze v časech od 11 do 13 hodin a následně během odpoledních hodin od 15 hodin do 16:30 hodin. Mimo vyhláškou stanovené hodiny měli Židé zákaz vstupu do árijských potravinových obchodů. Porušení vyhláškou stanovených povinností bylo sankcionováno peněžitým trestem od 10 do 5000 K nebo trestem odnětí svobody až na 14 dnů.¹²⁴

Podobné scénáře nastávaly i v jiných městech Protektorátu Čechy a Morava, kdy okresní úřady nebo policejní ředitelství větších měst samostatně vyhláškami upravovali nákupní možnosti Židů. Například v Benešově byla situace vyřešena, když byla okresním úřadem Benešov vydána vyhláška č.j. 32647/40 ze dne 5. srpna 1940, v důsledku které mohli Židé využívat služeb árijských potravinových obchodů pouze v časech od 10 do 12 hodin a během odpoledne od 15 do 17 hodin, a to pod hrozbou stejných sankcí jako v případě Prahy.¹²⁵ V Plzni situaci nákupních hodin Židů v árijských obchodech vyřešilo policejní ředitelství vyhláškou č.j. 4360/40 ze dne 12. srpna 1940. Na základě zmíněné vyhlášky mohli plzeňští Židé nakupovat potraviny v árijských obchodech pouze v časech od 10:30 do 12 hodin a během odpoledních hodin od 16:30 do 18 hodin. Židé, kteří se rozhodli nedodržet povinnosti stanovené vyhláškou jednali pod hrozbou sankcí, které byly stejné jako v obou výše zmíněných případech-Praha i Benešov.¹²⁶

Dne 10. února 1941 byl omezen styk Židů s árijským obyvatelstvem v souvislosti s příjmem a nákupem potravin výnosem ministerstva vnitra, na základě kterého směli Židé užívat služeb obchodů s potravinami jen v určité hodiny, a to pouze od 15 hodin do 17 hodin.¹²⁷ V této souvislosti okresní úřady

---

¹²⁴ Vyhláška policejního ředitelství města Prahy č.j. 19.040 ze dne 5. srpna 1940

¹²⁵ Vyhláška okresního úřadu v Benešově č.j.32647/40 ze dne 5. srpna 1940

¹²⁶ Vyhláška policejního ředitelství Plzeň č.j. 4360/40 ze dne 12. srpna 1940

¹²⁷ KREJČOVÁ, Helena, Jana SVOBODOVÁ a Anna HYNDRÁKOVÁ. Židé v protektorátu: hlášení Židovské náboženské obce v roce 1942 : dokumenty. Praha: Maxdorf, 1997. Historia nova. ISBN 80-85800-82-9, s. 276

a policejní ředitelství měst pozměnili jejich vydané vyhlášky z období (nejčastěji) srpna 1940 k přísnější úpravě. Stanovená doba se vztahovala také na árijské služebnictvo židovských zaměstnavatelů.¹²⁸ Sankce zůstávaly neměnné.

6.2.3.3 Omezení na veřejných místech-doprava

Život židů byl omezen také v souvislosti s užíváním železnic během jízdy ve vlacích. Na základě výnosu, který byl vydán dne 14. října 1941 ministerstvem dopravy, směli Židé při drážních cestách užívat pouze nejnižší vagónovou třídu. Židé dále v souvislosti se zmíněným výnosem nesměli pro účely svých cest využívat rychlíky nebo jakékoliv jiné vlaky, jejichž rychlejší jízda by urychlila cestování či přepravu Židů. Výše zmíněný výnos řešil také situaci, která je během cestování vlakem na denním pořádku, a to nedostatek místa pro všechny pasažéry. Nastala-li by situace, že se do vlakových vagonů nevejdou všichni cestující, nesměli Židé vlakem cestovat nebo se přepravit, a to z důvodu upřednostnění přepravy árijských obyvatel. Standardně byl Židům vyčleněn pouze poslední vlakový vagon tak, aby nepřišli do styku s ostatními cestujícími. Dále dle výnosu, jež byl vydán ministerstvem dopravy a techniky ze dne 23. června roku 1942 bylo vymezeno užívání veřejných míst v souvislosti s železnicemi. Židé na základě zmíněného výnosu nemohli využívat služeb poskytovaných poslíčky, jako například donášku kufru nebo jiného zavazadla a dále nemohli využívat hostinské služby poskytované v rámci železničního nástupiště, a to včetně zákazu užívání místností určených k čekání.¹²⁹

Od 5. července roku 1940 nesměli Židé využívat služeb poskytovaných taxikáři nebo užívat pronajaté automobily. Dne 11. ledna roku 1941 byla okresním úřadům uložena povinnost odebrání řidičského průkazu k motorovému vozidlu všem Židům, a to na základě oběžníku ze dne 11. ledna roku 1941, jež vydalo

---

¹²⁸ PETRŮV, Helena. Právní postavení židů v Protektorátu Čechy a Morava (1939-1941). Praha: Sefer, 2000. Knižnice Institutu Terežínské iniciativy. ISBN 80-85924-25-0 s. 129

¹²⁹ KREJČOVÁ, Helena, Jana SVOBODOVÁ a Anna HYNDRÁKOVÁ. Židé v protektorátu: hlášení Židovské náboženské obce v roce 1942 : dokumenty. Praha: Maxdorf, 1997. Historia nova. ISBN 80-85800-82-9, s. 277-279

ministerstvo vnitra. Židé museli odevzdat nejen řidičské průkazy, ale odevzdávali jej včetně příslušných osvědčení, které potvrzovala registraci daného vozidla.¹³⁰

6.2.4 Předpisy zakládající vystěhování

Dříve před tím, než byl výnosem dne 16. března 1939 založen Protektorát Čechy a Morava, existovalo na území Čech a Moravy téměř 140 židovských obcí, které se vyznačovaly především samostatným postavením. Nejvyšším orgánem pro židovské obce byl Rada židovských náboženských obcí pro Československo. V dobách, v nichž se začaly publikovat protižidovské předpisy, bylo ze strany vedení Protektorátu Čechy a Morava nutné upravit právní postavení také pro židovské obce. Samy obce již po odstartování brutální antižidovské politiky očekávaly, že jejich právní postavení bude brzy upraveno. Hlavní cíle v oblasti židovských obcí byly zaměřeny na činnostní unifikaci. Unifikační procesy byly završeny dne 21. července 1939, kdy byla založena Ústředna pro židovské vystěhovalectví, jejíž hlavní cíl představovala především skutečnost zbavení území Říše všech Židů. Vystěhování však pro Židy na druhé straně představovalo ponechat na protektorátním území svůj majetek.¹³¹

Říšský protektor Konstantin von Neurath dal pokyn k založení Ústředny pro židovské vystěhovalectví, a to ke dni 21. července roku 1939. Ve vedení zmíněné ústředny byl postaven náčelník bezpečnostní policie u reichsprotektora. Mezi kompetence Ústředny židovského vystěhovalectví patřily téměř všechny, jejichž obsah upravoval otázky židovského vystěhovalectví. Mezi ně patřilo například zajišťování devizových prostředků pro vystěhovalcké účely, vytváření spolupráce s cestovními, jinými dopravními a německými vystěhovalckými společnostmi a především šlo o výkon dozorových funkcí nad organizacemi zřízenými Židy nebo nad těmi, v nichž Židé působili. Ačkoliv působnost této Ústředny zasahovala pouze na pražské okolí včetně Prahy, ode dne 16. února roku 1940 nabyla Ústředna celoprotektorátní působnosti.¹³² 5. března 1940 na základě

---

¹³⁰ PETRŮV, Helena. Právní postavení židů v Protektorátu Čechy a Morava (1939-1941). Praha: Sefer, 2000. Knižnice Institutu Tereziánské iniciativy. ISBN 80-85924-25-0 s. 125

¹³¹ PETRŮV, Helena. Zákonné bezpráví: Židé v Protektorátu Čechy a Morava. Praha: Auditorium, 2011. 20. století. ISBN 978-80-87284-19-3 s. 160

¹³² KREJČOVÁ, Helena, Jana SVOBODOVÁ a Anna HYNDRÁKOVÁ. Židé v protektorátu: hlášení Židovské náboženské obce v roce 1942 : dokumenty. Praha: Maxdorf, 1997. Historia nova. ISBN 80-85800-82-9, s. 266

Nařízení říšského protektora Čech a Moravy o nakládání se Židy a židovskými organizacemi byla Židovská náboženská obec v Praze pověřena správou a staráním se o Židy v oblastech vystěhování. Obec tak plnila nacistické cíle a byla tak přímým vykonavatelem Nacistů ve věci vystěhování Židů. Nacistické požadavky byly především v tom směru, aby obec zajistila řádný výběr poplatků a daní a hromadila podstatné informace o všech Židech, kteří mohou být za Židy považováni, a to na základě stanov Norimberských zákonů. Informace o Židech byly shromažďovány pod emigračními či pracovními záminkami, ale ve skutečnosti šlo pouze o počty lidí, kteří budou deportováni do táborů smrti. Roku 1941 obec shromáždila informace o celkem 1200 Židech, z nichž kolem 1000 mělo být transportováno. Dohled nad obcí vykonávala výše zmíněná Ústředna. „*Zentralamt für die Regelung der Judefrage in Böhmen und Mähren*“ byl název, který nesla Ústředna od srpna roku 1942, neb byl již čas finálního řešení židovské otázky pouze blízkou budoucností. Jednalo se o Ústřední úřad pro řízení židovské otázky.¹³³

Dne 23. listopadu roku 1939 bylo vydáno Vládní nařízení č. 287/39, kterým se ustanovila vystěhovalecká daň. Nově vzniklá daň činila celkových 25 % předmětného jmění, které bylo dani podrobena, a to v případech, kdy Židé chtěli opustit hranice Protektorátu. Do prosince roku 1942 to byl jediný zákonný způsob, jak si mohli Židé zachránit životy, tedy v podstatě to jediné, co jim zbylo. Ti Židé, kteří neopustili Protektorát Čechy a Morava zůstávali z důvodu, že se jim vystěhovalecká daň zdála příliš vysoká, anebo z toho důvodu, že nikdy neuvěřili zvěstem, které létaly vzduchem Protektorátu o blížící se hromadně vraždě, a doufali, že válka brzy skončí a posléze opět nabydou jak majetek, tak i svá ztracená práva.¹³⁴ Vystěhovalecká daň se vztahovala na ty Židy, jež se chtěli legálně vystěhovat a hodnota jejich majetku v době platnosti Vládního nařízení č. 287/39 převýšila celkový počet 200 000 K. Platnost zmíněného nařízení byla pouze omezená, a to do 31. prosince roku 1942.¹³⁵

---

¹³³ PETRŮV, Helena. *Zákonné bezpráví: Židé v Protektorátu Čechy a Morava*. Praha: Auditorium, 2011. 20. století. ISBN 978-80-87284-19-3 s. 162-163

¹³⁴ Tamtéž s. 165

¹³⁵ KREJČOVÁ, Helena, Jana SVOBODOVÁ a Anna HYNDRÁKOVÁ. *Židé v protektorátu: hlášení Židovské náboženské obce v roce 1942 : dokumenty*. Praha: Maxdorf, 1997. *Historia nova*. ISBN 80-85800-82-9, s. 267

V této souvislosti byla pověřena Ústředna pro židovské vystěhovalectví v Praze k likvidačním činnostem toho majetku, který podléhal zmíněné 25 % vystěhovalce dani, a to na základě v pořadí již druhého nařízení vydaného říšským protektorem o péči o Židy a židovské organizace.¹³⁶

Dne 12. prosince roku 1942 vydalo ministerstvo financí vyhlášku, která upravovala otázku vývozu darů, cenností a stěhovaných svršků pro stěhující se Židy. Židé, kteří byli předmětem vystěhování a jejich majetek podlehl vystěhovalce dani, měli zakázáno do zahraničí vyvážet výše zmíněné věci bez předchozího souhlasu, který mohlo udělit pouze ministerstvo financí, a to pouze výjimečně. Zákaz se nevztahoval na věci, které sloužili ke každodenním osobním potřebám.¹³⁷

6.3 Právní úprava spojená s odstraněním Židů z veřejného života

Kromě již výše zmíněných protižidovských omezení započala bezprostředně po německé okupaci již v březnu roku 1939 éra vydávání protižidovské legislativy, jež měla za cíl odstranění Židů z veřejných funkcí a zaměstnání. V důsledku škály vládních nařízení či usnesení ztratilo nespočet Židů možnost svobodně vykonávat svá povolání a přišli tak o svá zaměstnání. Dne 16. března roku 1939 bylo pražskou advokátní komorou vydáno usnesení, jímž bylo pro židovské advokáty zakázáno působení v roli právních zástupců před soudy. Ke zmíněnému usnesení se ihned o měsíc později, dne 21. dubna 1939 připojilo vládní nařízení, kterým byli vyloučeni Židé z působení na rovině soudnictví. Možnost iniciativy před soudem se týkala obchodních, pracovních, pojišťovacích nebo kmetských soudů, dále pak soudů pro mladistvé. Nařízení platilo též pro židovské lékařské znalce, jiné znalce, Židy provádějící tlumočení nebo poručníky. V úvahu nepřipadala ani možnost, že by Žid některou z výše zmíněných osob, byť jen zastupoval například z důvodu nemoci. Židům byla také odepřena možnost disponovat procesním úkonem, kterým by se proti takovým aktům mohli legálně bránit.¹³⁸ Hlavní právní roli v otázce odstranění Židů

---

¹³⁶ PETRŮV, Helena. *Zákonné bezprávi: Židé v Protektorátu Čechy a Morava*. Praha: Auditorium, 2011. 20. století. ISBN 978-80-87284-19-3 s. 167

¹³⁷ Tamtéž

¹³⁸ PETRŮV, Helena. *Právní postavení židů v Protektorátu Čechy a Morava (1939-1941)*. Praha: Sefer, 2000. Knižnice Institutu Tereziánské iniciativy. ISBN 80-85924-25-0 s. 74-75

z veřejného života představovala vládní nařízení o právním postavení Židů ve veřejném životě a v souvislosti s ním také vládní nařízení o zaopatřovacích platech Židů.

6.3.1 Vládní nařízení o právním postavení Židů ve veřejném životě

Dopad obsahu Vládního nařízení č. 136/1940 Sb., o právním postavení Židů ve veřejném životě ze dne 4. července 1939 (dále jen jako „*vládní nařízení o právním postavení Židů*“) byl takový, že Židé byli vyčleněni a bylo jim zakázáno vykonávat úřad ve veřejné správě nebo jakákoliv jiná zaměstnání, díky jejichž výkonu dochází k vlivům na veřejné žití.¹³⁹

Vládní nařízení o právním postavení Židů se skládalo celkem z 33 paragrafů, v nichž byly obsaženy zákazy vykonávání povolání nebo postupy směřující k odejmutí oprávnění. Jednalo se o zákazy činnosti v oblasti advokacie, notářství, zastupitelství, lékařské nebo veterinární praxe, učitelství, divadelnictví nebo redaktorství. Odjímání oprávnění se týkalo civilních techniků a báňských inženýrů. Nechyběla ani ustanovení, která se týkala povinnosti nést trestní odpovědnost v případě, že nebude dodržován obsah zmíněného nařízení.¹⁴⁰

Vymezení, koho lze považovat za Žida pro potřeby obsahu vládního nařízení o právním postavení Židů, bylo obsaženo v ustanovení § 1 zmíněného vládního nařízení. Jednalo se o osoby, které mají původ od minimálně 3 zcela židovských prarodičů a náleží k židovské obci, dále míšenci, kteří mají původ od minimálně 2 zcela židovských prarodičů, a který k datu 1935 přísluší židovské obci, nebo který k datu 16. září 1935 nebo po tomto datu uzavřel manželství s Židem a dále ten, který byl počat nemanželským stykem s Židem a narozen po dni 31. července roku 1936.¹⁴¹

Na základě ustanovení § 3 vládního nařízení o právním postavení Židů byla připuštěna výjimka z působnosti právního obsahu, jež byl zmíněným nařízením zakotven, a to na návrh židovské osoby. Vyjmout Žida z účinnosti vládního nařízení

---

¹³⁹ PETRŮV, Helena. *Zákonné bezpráví: Židé v Protektorátu Čechy a Morava*. Praha: Auditorium, 2011. 20. století. ISBN 978-80-87284-19-3 s. 140

¹⁴⁰ Vládní nařízení č. 136/1940 Sb., o právním postavení Židů ve veřejném životě ze dne 4. července 1939

¹⁴¹ Tamtéž § 1

o právním postavení Židů směl prezident k návrhu vlády. V době, kdy byl obsah zmíněného nařízení pouze projednáván, vyhradil si říšský protektor právo, které bylo založeno na skutečnosti, kdy dříve, než prezident udělí souhlas k vyněti určitých Židů z působnosti vládního nařízení, musí nejdříve udělit souhlas on sám. Což byla podmínka říšského protektora k tomu, že vůbec svolil takové ustanovení ponechat. V souvislosti, kdy byla udělena výjimka, bylo konstatováno, že i nadále Židé budou považováni za Židy, a to se všemi ostatními negativními dopady, které jsou s jejich celkovým právním postavením spojovány. Z celkového počtu 717 žádostí bylo vyhověno pouze 41 osobám, a to v říjnu roku 1940. Udělené výjimky neměly ve světe protižidovských opatření dlouhého trvání, neb dne 12. března roku 1941 odmítl říšský protektor udělování odchylek.¹⁴²

6.3.1.1 Advokáti a notáři

Na základě ustanovení § 7 vládního nařízení o právním postavení Židů byl stanoven výmaz židovských advokátů a koncipientů z advokátní komory. Dříve než byli Židé a židovští koncipienti vymazáni, byli všichni advokáti včetně koncipientů výborem advokátní komory vyzváni k tomu, aby v osmidenní lhůtě poskytli informace o skutečnosti, zda jsou Židé ve smyslu ustanovení § 1 vládního nařízení o právním postavení Židů či nikoliv. Na základě takových skutečností byli následně Židé vymazáni a bylo jim tak znemožněno vykonávat advokátní praxi. Proti příslušnému rozhodnutí bylo možné podat opravný prostředek v podobě námitek, a to ve lhůtě 15 dní od doby, kdy bylo předmětné rozhodnutí doručeno, a to na základě ustanovení § 7 odst. 3 vládního nařízení o právním postavení Židů.¹⁴³

Ministerstvo spravedlnosti bylo příslušné ustanovit židovské advokáty znovu k výkonu advokátní praxe i po předchozím smazání. Takoví Židé byli zapsáni na seznam židovských advokátů a měli povinnost používat označení židovského právního zástupce. Takoví advokáti směli poskytovat právní služby poradenství nebo zastupování před soudy pouze pro Židy či židovské organizace.

---

¹⁴² PETRŮV, Helena. *Zákonné bezpráví: Židé v Protektorátu Čechy a Morava*. Praha: Auditorium, 2011. 20. století. ISBN 978-80-87284-19-3 s. 141-144

¹⁴³ Vládní nařízení č. 136/1940 Sb., o právním postavení Židů ve veřejném životě ze dne 4. července 1939 § 7

Znovu ustanovení advokátů Židů bylo omezeno na počet 2 % všech advokátů, kteří jsou zapsáni na seznamu právních zástupců advokátních komor a dozor nad nimi vykonával prezident krajského soudu dle místního působení, dále prezident vrchního soudu včetně ministerstva spravedlnosti.¹⁴⁴

Dle ustanovení § 16 vládního nařízení o právním postavení Židů zbavilo ministerstvo spravedlnosti židovské notáře výkonu jejich úřadu, a to ve lhůtě 3 měsíců ode dne, kdy bylo vyhlášeno vládní nařízení o právním postavení Židů. Kandidáti, jejichž činnost směřovala k budoucímu výkonu notářského úřadu, byli vyloučeni do konce následujícího čtvrtletí po dni, kdy bylo vyhlášeno zmíněné nařízení.¹⁴⁵

6.3.1.2 Lékaři

Na základě ustanovení § 23 vládního nařízení o právním postavení Židů vyňalo ministerstvo sociální a zdravotní správy Židy z výkonu lékařské praxe a zároveň jim odňalo právo k výkonu praxe. Stejným způsobem jako tomu bylo v případě advokátů mělo ministerstvo sociální a zdravotní správy dát pokyn lékařské komoře k tomu, aby vyzvala všechny své členy k podání písemného oznámení, zda je lze považovat za Židy ve smyslu ustanovení § 1 vládního nařízení o právním postavení Židů, a to ve lhůtě 8 dní, dle ustanovení § 23 odst. 2 vládního nařízení o právním postavení Židů.¹⁴⁶

Ministerstvo sociální a zdravotní správy mohlo udělit pro již vyňaté Židy z výkonu lékařské praxe výjimku, a to na jejich vlastní písemný požadavek, pouze v případě vyžadoval-li jejich činnost veřejný zájem. Výjimky mohly tvořit pouze 2 % celkového počtu lékařů, na něž se vládní nařízení o právním postavení Židů nevztahovalo. Takoví Židé museli být označeni za židovské lékaře a nebyli fakticky součástí komory, byli pouze zapsáni do seznamu židovských lékařů, kteří byli oprávněni poskytovat lékařské a zdravotnické služby pouze pro Židy, nikoliv pro arijské obyvatele.¹⁴⁷ Takto určený počet lékařů-Židů-mohl být každé 3 roky

---

¹⁴⁴ Vládní nařízení č. 136/1940 Sb., o právním postavení Židů ve veřejném životě ze dne 4. července 1939 § 13-15

¹⁴⁵ Tamtéž § 16

¹⁴⁶ Tamtéž § 23

¹⁴⁷ PETRŮV, Helena. Zákonné bezpráví: Židé v Protektorátu Čechy a Morava. Praha: Auditorium, 2011. 20. století. ISBN 978-80-87284-19-3 s. 146

upraven, a to v důsledku potřeb veřejného zájmu, a to na základě ustanovení § 24 odst. 3 vládního nařízení o právním postavení Židů.¹⁴⁸

6.3.1.3 Veterináři

Výjimku z vládního nařízení o právním postavení Židů nepředstavovali ani veterináři. Dnem vyhlášením zmíněného nařízení zbavilo ministerstvo zemědělství Židy činné ve veterinářství práva k výkonu takové praxe. Ministerstvo zemědělství uložilo veterinářské komoře povinnost vyžádat od svých členů v osmidenní lhůtě písemné oznámení o skutečnostech, zda je daná osoba Židem ve smyslu ustanovení § 1 vládního nařízení či nikoliv, a to na základě ustanovení § 27 odst. 1 a 2 vládního nařízení o právním postavení Židů.¹⁴⁹

Dle ustanovení § 28 odst. 1 vládního nařízení o právním postavení Židů smělo ministerstvo zemědělství znovu svolit k výkonu veterinární praxe Židům v případech, v nichž takové činnosti vyžaduje veřejný zájem. Takoví veterináři museli povinně užívat označení židovského veterináře a jejich počet nesměl být vyšší než 2 % celkového počtu všech veterinářů, kteří nepodléhají obsahu vládního nařízení o právním postavení Židů, a to dle ustanovení § 28 odst. 3 vládního nařízení o právním postavení Židů.¹⁵⁰ Židovští veterináři byli povinni konat praxi dle tehdy účinných veterinárních zákonů, které byli pro všechny veterináře bez výjimek stejné, pouze stanovy ukládané veterinární komorou se na veterináře Židy nevztahovaly, a to na základě ustanovení § 29 odst. 4 vládního nařízení o právním postavení Židů.¹⁵¹

6.4 Právní úprava postavení Židů v centru hospodářského dění

6.4.1 Hospodářská omezení-zaměstnání

V souvislosti s vydáním Nařízení říšského protektora o propouštění židovských zaměstnanců v Protektorátu Čechy a Morava ze dne 23. října roku 1939 byla stanovena volba zaměstnavatelů v podobě zrušení pracovněprávních vztahů

---

¹⁴⁸ Vládní nařízení č. 136/1940 Sb., o právním postavení Židů ve veřejném životě ze dne 4. července 1939 § 24 odst. 3

¹⁴⁹ Tamtéž § 27

¹⁵⁰ Vládní nařízení č. 136/1940 Sb., o právním postavení Židů ve veřejném životě ze dne 4. července 1939 § 28 odst. 3

¹⁵¹ Tamtéž § 29 odst. 4

založených na smlouvách pro židovské zaměstnance, a to vždy k prvnímu dni nového kalendářního měsíce. Tito zaměstnavatelé byli povinni vůči židovským zaměstnancům dodržet výpovědní lhůtu v celkové době šesti týdnů. V důsledku takových postupů zanikly také veškeré nároky Židů, které se týkaly například zaopatření nebo odbytného. Odbytné mohlo být Židům vyplaceno maximálně jednou, a to v celkové výši půlročního platu, což bylo maximum.¹⁵²

V návaznosti na Nařízení říšského protektora o propouštění židovských zaměstnanců v Protektorátu Čechy a Morava ze dne 23. října roku 1939 bylo protektorátní vládou vydáno Nařízení č. 411/1940 Sb., o zaopatřovacích platech Židů ze dne 7. listopadu 1940 (dále jen jako „*nařízení o zaopatřovacích platech Židů*“), které stanovilo nové podmínky vyplácení zaopatřovacích platů, které byly dle předchozí právní úpravy vypláceny až v celkové výši půlročního platu. Dle ustanovení § 1 nařízení o zaopatřovacích platech Židů nesměla vyplácená částka přesáhnout 50.000 K za rok.¹⁵³ Později byli Židé z vyplácení takové částky zcela vyňati.

Nejpřísnější právní úpravu v oblasti Židů jako zaměstnanců představovalo Vládní nařízení č. 260/1942 Sb., o zaměstnávání Židů ze dne 17. července 1942 (dále jen jako „*vládní nařízení o zaměstnávání Židů*“). Na základě ustanovení § 3 vládního nařízení o zaměstnávání Židů byla stanovena nová omezení pro židovské zaměstnance, mezi které patřila například skutečnost, že Židé mohli být odměněni pouze za takovou práci či činnost, jež skutečně jejich osoba vykonala. Byl-li výkon pracovní činnosti znemožněn například nemocí nebo na základě ustanovení § 5 odst. 1 vládního nařízení o zaměstnávání Židů dovolenou, neměl žádný židovský zaměstnanec právo na náhradu mzdy nebo platu. Dříve proplácené práce přesčas, noční práce nebo dokonce i práce během svátečních dní byly Židům v souvislosti se zmíněným ustanovením vládního nařízení o zaměstnávání Židů také zakázány. Oproti árijským zaměstnancům se Židům nedostaly žádné bonusové odměny jako by byly například odměny vánoční nebo mimořádně udělované

---

¹⁵² KREJČOVÁ, Helena, Jana SVOBODOVÁ a Anna HYNDRÁKOVÁ. Židé v protektorátu: hlášení Židovské náboženské obce v roce 1942 : dokumenty. Praha: Maxdorf, 1997. Historia nova. ISBN 80-85800-82-9, s. 280

¹⁵³ Nařízení č. 411/1940 Sb., o zaopatřovacích platech Židů ze dne 7. listopadu 1940 § 1

13 plat.¹⁵⁴ Oproti předchozí právní úpravě byl vládním nařízením o zaměstnávání Židů změněn také postup při udělení výpovědi, kdy na základě ustanovení § 7 odst. 1 vládního nařízení o zaměstnávání Židů bylo možné výpověď udělit vždy na konci následujícího pracovního dne.¹⁵⁵

6.4.2 Hospodářská omezení-hospodářství

Důležitým bodem pro vedení německé hospodářské správy bylo vydání takových opatření, která by směřovala k vyloučení Židů z hospodářského světa a byl tak omezen jejich život v podnikatelské sféře. V návaznosti na nařízení o židovském majetku byla vydána škála vládních nařízení, jež upravovala právní postavení Židů ve světě hospodářství.¹⁵⁶

Prvním stěžejním vládním nařízením se v této oblasti stalo Vládní nařízení č. 87/1939 Sb., o správě hospodářských podniků a dozoru nad nimi ze dne 21. března 1939 (dále jen jako „*vládní nařízení o správě hospodářských podniků*“). Ačkoliv vládní nařízení o správě hospodářských podniků neuvádělo, že by se mělo jednat o židovské omezení v otázce hospodářství, byl v něm spatřován jednoznačný zájem o zajištění formy dohledu. Dle ustanovení § 1 vládního nařízení o správě hospodářských podniků smělo příslušné ministerstvo, do jehož působnosti předmětný podnik spadal, ustanovit v případě žádoucího veřejného zájmu vnučeného správce, a to na náklady zmocněnce. Na základě ustanovení § 2 a 3 vládního nařízení o správě hospodářských podniků byly stanoveny pravomoci správce, na základě kterých byl oprávněn schvalovat veškerá opatření podniku nebo podnikat takové činnosti, jež směřují ke správnému chodu podniku.¹⁵⁷ Vládní nařízení o správě hospodářských podniků bylo zrušeno nařízením o židovském majetku, zřejmě z toho důvodu, že zmíněné nařízení neřešilo a neuvádělo definici židovských podniků, tudíž nebylo zcela možné podnikat razantnější kroky v oblasti židovského hospodářství. Nařízení o židovském majetku bylo již v otázce židovských hospodářských podniků specifitější, viz. kapitola 6.1.1.

---

¹⁵⁴ Vládní nařízení č. 260/ 1942 Sb., o zaměstnávání Židů ze dne 17. července 1942 § 3,5

¹⁵⁵ Tamtéž § 7 odst. 1

¹⁵⁶ PETRŮV, Helena. Právní postavení židů v Protektorátu Čechy a Morava (1939-1941). Praha: Sefer, 2000. Knižnice Institutu Terežínské iniciativy. ISBN 80-85924-25-0 s. 84

¹⁵⁷ Vládní nařízení č. 87/1939 Sb., o správě hospodářských podniků a dozoru nad nimi ze dne 21. března 1939, § 1-3

Další právní omezení této oblasti se stalo Nařízením říšského protektora o vyřazování Židů z hospodářství Protektorátu, uvedené ve věstníku nařízení říšského protektora strana 41, ze dne 26. ledna 1940 (dále jen jako „*nařízení říšského protektora o vyřazování Židů z hospodářství*“). Dle ustanovení § 1 nařízení říšského protektora o vyřazování Židů z hospodářství bylo stanoveno, že pro potřeby zmíněného nařízení se užijí definice židovských podniků a provozoven dle § 7 nařízení o židovském majetku. Na základě ustanovení § 2 zmíněného nařízení bylo stanoveno, že takovým podnikům je možno zakázat vést hospodářské podniky všech resortů a pokud budou i přes takový zákaz nadále provozovány, budou nuceně uzavřeny. Dle ustanovení § 3 nařízení říšského protektora o vyřazování Židů z hospodářství byly židovské podniky zrušené a likvidované. Výjimky byly připuštěny pouze v případech, pokud byl provoz židovského podniku nutný pro činnosti související s jeho převedením k podnikům árijským. Vedení židovských podniků bylo oprávněno vypovědět nájemní smlouvu, jež byla uzavřena v souvislosti s provozem podniku o předmětných prostorech, bez ohledu na skutečnost, že bude taková činnost v rozporu s ujednáním stanoveným nájemní smlouvou, a to na základě ustanovení § 5 nařízení říšského protektora o vyřazování Židů z hospodářství. V případě přebývalo-li zboží v době stanovení zákazu provozu podniku v době účinnosti zmíněného nařízení, měly být takové přebytky postoupeny, a to na základě ustanovení § 6 nařízení říšského protektora o vyřazování Židů z hospodářství. Během činností bezprostředně směřujících ke zrušení podniků a jeho likvidace, jakožto i existence přebytků zboží vznikly Židům finanční ztráty, jejichž odškodnění na základě ustanovení § 7 nařízení říšského protektora o vyřazování Židů z hospodářství nebylo možné. Sám říšský protektor si na základě ustanovení § 9 stejného nařízení vyhradil právo možnosti provést či doplnit toto nařízení.¹⁵⁸ Prováděcího práva využil říšský protektor dvakrát, stejného dne, jako bylo vydáno nařízení říšského protektora o vyřazování Židů z hospodářství, byl vydán také první prováděcí výnos tohoto nařízení, následně poté 19. března 1940 druhý prováděcí výnos.

---

¹⁵⁸ JURÁŠEK, JUDr. Stanislav. *Předpisy o židovském majetku a další předpisy židů se týkající*. 1940. Praha: Českomoravský Kompas, tiskařská a vydavatelská akc. spol. v Praze. Plzeňská tř. 79, 1940, 216 s. ISBN Neuvedeno, s 194-196

První prováděcí výnos zakázal k datu 30. dubna 1940 židovským podnikům vést podnikání v resortech s textiliemi, koženým zbožím a obuvnictvím. Současně bylo zakázáno, aby se zmíněné podniky účastnily jarmarků či navštěvovaly tržště, v nichž by mohly doobjednávat či dokupovat zboží.¹⁵⁹ Ke dni 30. dubna 1940 bylo Židům zakázáno veškeré kočovné podnikání, a to dle ustanovení § 3 prvního prováděcího výnosu k nařízení říšského protektora o vyřazování Židů z hospodářství.¹⁶⁰

Druhý prováděcí výnos nařízení říšského protektora o vyřazování Židů z hospodářství ze dne 19. března nabyt platnosti dne 15. dubna 1940 a přinesl výčet resortů, v nichž je Židům zakázáno vést hospodářský provoz. Tento výčet se týkal zejména filmařství a činností s filmařstvím spojených, tedy například provoz biografů či samotná filmařská výroba, dále výčepního a hostinského provozu, služeb hotelnictví, pojišťovnictví a bankovníctví, činnostech matričních, provozování skladů či makléřských činností.¹⁶¹

6.5 Jiná doplňující omezení

6.5.1 Omezení-obydlí

Na základě informace, sdělené tiskovým deníkem *Der Neue Tag* a dalšími oznámeními či nařízeními, byly upraveny také bytové poměry Židů. V souvislosti s informací publikovanou žurnalistickým deníkem bylo Židům dne 5. května 1940 sděleno, že dostanou výpověď ze svých pronajatých obydlí. Na zmíněné sdělení navázala také Ústředna pro židovské vystěhování v Praze, tak, že dne 13. září 1940 nařídila, že si pražští Židé nesmějí pronajímat v Praze nová a volná obydlí.¹⁶²

---

¹⁵⁹ PETRŮV, Helena. Právní postavení židů v Protektorátu Čechy a Morava (1939-1941). Praha: Sefer, 2000. Knižnice Institutu Terežinské iniciativy. ISBN 80-85924-25-0 s. 86

¹⁶⁰ JURÁŠEK, JUDr. Stanislav. Předpisy o židovském majetku a další předpisy židů se týkající. 1940. Praha: Českomoravský Kompas, tiskařská a vydavatelská akc. spol. v Praze. Plzeňská tř. 79, 1940, 216 s. ISBN Neuvedeno, s. 197

¹⁶¹ KREJČOVÁ, Helena, Jana SVOBODOVÁ a Anna HYNDRÁKOVÁ. Židé v protektorátu: hlášení Židovské náboženské obce v roce 1942 : dokumenty. Praha: Maxdorf, 1997. Historia nova. ISBN 80-85800-82-9, s. 281

¹⁶² PETRŮV, Helena. Právní postavení židů v Protektorátu Čechy a Morava (1939-1941). Praha: Sefer, 2000. Knižnice Institutu Terežinské iniciativy. ISBN 80-85924-25-0 s. 110

Do otázky židovských obydlí zasáhl také říšský protektor, a to vydáním Nařízení říšského protektora o pronajímání židovských bytů č. 511/40 Sb., o pronajímání židovských bytů (dále jen jako „nařízení o židovských bytech“). Dle nařízení o židovských bytech bylo stanoveno, že Židé si mohli pronajmout bydlení v souvislosti se zrušením nájemní smlouvy pouze na základě souhlasu, který mohla poskytnout pouze Ústředna pro židovské vystěhování v Praze a dále skutečnost, že pokud by se uzavřely nájemní smlouvy, které by byly uzavřeny v rozporu s nařízením o židovských bytech, budou považovány za neplatné a Ústředna pro židovské vystěhování nařídí neprodleně vyklizení takového bytu či jiné obytné místnosti, jež byla předmětem nájemní smlouvy, a to na náklady, které uhradí Židé. Ústředna pro židovské vystěhování směla přenést takové funkce na příslušné oberlandráty.¹⁶³

6.5.2 Omezení-hudební vystupování

Dne 10. října roku 1941 bylo vydáno další absurdní omezení, které se vztahovalo na židovskou hudbu a židovské hudebníky. Zemský prezident v Praze do obsahu nařízení zahrnul zákaz veškerých hudebních výstupů, k jejichž realizaci dochází za součinnosti skupiny Židů či se jedná o jednání konané jedním Židem. Pod pojmem veřejný výstup byly míněny výstupy v rovině televizní, rádiové, biografické nebo orchestrové. Pokud byla činěna jednání, která bezprostředně směřovala proti obsahu Nařízení zemského prezidenta v Praze ze dne 10. října roku 1941, jednalo se o přestupek, za něj mohla být uložena pokuta až do celkové výše 5000 K nebo omezení osobní svobody až na 14 dní.¹⁶⁴

6.5.3 Omezení-řízení motorových vozidel

Dne 11. ledna 1941 vyzvalo protektorátní ministerstvo vnitra ve svém oběžníku okresní správu, aby odebraly řidičské průkazy Židům, kteří spadají do jejich působnosti.¹⁶⁵

---

¹⁶³ KREJČOVÁ, Helena, Jana SVOBODOVÁ a Anna HYNDRÁKOVÁ. Židé v protektorátu: hlášení Židovské náboženské obce v roce 1942 : dokumenty. Praha: Maxdorf, 1997. Historia nova. ISBN 80-85800-82-9, s. 284-285

¹⁶⁴ PETRŮV, Helena. Právní postavení židů v Protektorátu Čechy a Morava (1939-1941). Praha: Sefer, 2000. Knižnice Institutu Terežínské iniciativy. ISBN 80-85924-25-0 s. 127

¹⁶⁵ PETRŮV, Helena. Právní postavení židů v Protektorátu Čechy a Morava (1939-1941). Praha: Sefer, 2000. Knižnice Institutu Terežínské iniciativy. ISBN 80-85924-25-0 s. 125

K otázce Židů řidičů přispělo posléze dne 23. ledna 1941 také pražské policejní ředitelství Vyhláškou č.j. 1471, kterou bylo v bodě I. přikázáno, aby pražští Židé odevzdali své řidičské průkazy a také příslušné certifikáty, na základě kterých je potvrzena technická způsobilost předmětných motorových vozidel, a to ve lhůtě 14 dnů od vyhlášení zmíněné vyhlášky na adresu dopravního policejního ředitelství se sídlem Dittrichova 17 Praha. Dále bylo stanoveno, že do budoucna se již více Židům nebudou řidičské průkazy udělovat. Na základě bodu II. Vyhlášky policejního ředitelství č.j. 1471 byl dále stanoven zákaz pro pražské podniky fungující v režimu autoškol, přijímat Židy k výuce o provozu na pozemních komunikacích s cílem vydat řidičský průkaz. Pokud bylo konáno takové jednání, které směřovalo bezprostředně proti povinnostem uložených zmíněnou vyhláškou, jednalo se o jednání protiprávní, za něž bylo možné uložit trest až 5.000 K nebo zbavení osobní svobody až na 14 dní.¹⁶⁶

6.5.4 Omezení-sociální podpora

Právo sociální podpory bylo možné uplatnit pro rodiny, v nichž je počet dětí mladších 16 let vyšší než 3. Z toho důvodu, že v zájmech říše nebylo, jakkoliv finančně podporovat židovské rodiny, v nichž se nachází velký počet dětí mladší 16 let, bylo dne 21. listopadu 1941 vydáno Vládní nařízení č. 162/41 Sb., na základě kterého bylo stanoveno, že Židům nemůže být taková finanční podpora poskytována a do budoucna ani nebude.¹⁶⁷

7. Slovensko – Stručný nástin protizidovské legislativy

Během provedení jednoduché komparace mezi protizidovskou legislativou vydávanou na území Protektorátu Čechy a Morava a na území Slovenska byly zjištěny zásadní rozdíly. Na území Protektorátu byla vydávána škála samostatných omezení, která blíže upravovala jednotlivá odvětví životního dění, viz. kapitola 6, naproti tomu na Slovensku bylo vydáno jedno obsáhlé nařízení, které slučovalo

---

¹⁶⁶ Vyhláška policejního ředitelství v Praze č.j. 1471 ze dne 23. ledna 1941

¹⁶⁷ KREJČOVÁ, Helena, Jana SVOBODOVÁ a Anna HYNDRÁKOVÁ. Židé v protektorátu: hlášení Židovské náboženské obce v roce 1942 : dokumenty. Praha: Maxdorf, 1997. Historia nova. ISBN 80-85800-82-9, s. 285

vícero omezení do jediného obsahu, známého jako Židovský kodex. Z obsahového hlediska byl na obou územích upravován velice obdobný cíl.

Nariadenie č. 198/1941 Sl. Z. zo dňa 9. septembra 1941 o právnom postavení Židov neboli Židovský kodex (dále jen jako „*Židovský kodex*“), se stalo na Slovensku nejobsáhlejším právním předpisem, který upravoval právní postavení židovského obyvatelstva, a které po několik let zbavilo slovenské Židy občanských práv.¹⁶⁸

Židovský kodex v úvodních všeobecných ustanoveních vymezuje základní pojmy, které sloužily pro potřeby obsahu Židovského kodexu. Takovými pojmy bylo vysvětlení, koho lze považovat za Žida, židovského míšence nebo židovský podnik. Dle ustanovení § 1 odst. 1 Židovského kodexu byl za Žida považován ten, kdo pochází minimálně ze tří židovských prarodičů, a to bez ohledů na pohlaví či věk, dále byl za Žida považován židovský míšenec, který byl Židovským kodexem definován jako ten, kdo pochází z minimálně dvou židovských prarodičů, současně za předpokladu, že ke dni 20. dubna 1939 byl či konvertoval k judaismu a dále ten, který po datu 20. dubna 1939 uzavřel manželství se Židem. Za Židy byli dále považováni ti, kteří se narodili po datu 20. února 1940 jako nemanželští. Na základě ustanovení § 4 Židovského kodexu bylo stanoveno, jaká sdružení lze považovat za židovská. Jednalo se například o veřejné obchodní společnosti nebo komanditní společnosti, kde alespoň polovinu společníků tvoří Židé a alespoň polovina účasti je přičitatelná Židům.

Část I. Židovského kodexu upravuje osobní a právní postavení Židů na slovenském území. Dle ustanovení § 6-7 Židovského kodexu je blíže upravena evidence Židů, která byla na Slovensku vedena Policejním ředitelstvím v Bratislavě pro Židy s trvalým bydlištěm v Bratislavě a pro místní evidenční potřeby bylo činné ministerstvo vnitra, které vedlo ústřední evidenci Židů.¹⁶⁹ Stejně jako tomu bylo i na území Protektorátu Čechy a Morava, tak i slovenští Židé podléhali označování

---

¹⁶⁸ FIAMOVÁ, Martina. Protizidovské zákonodarstvo na Slovensku a v Európe: zborník z medzinárodnej vedeckej konferencie, Bratislava 8.-9. septembra 2011. Bratislava: Ústav pamäti národa, 2014. ISBN 978-80-89335-51-0 s. 221

¹⁶⁹ FIAMOVÁ, Martina. Protizidovské zákonodarstvo na Slovensku a v Európe: zborník z medzinárodnej vedeckej konferencie, Bratislava 8.-9. septembra 2011. Bratislava: Ústav pamäti národa, 2014. ISBN 978-80-89335-51-0 s. 226

na veřejnosti. Dle ustanovení § 8 odst. 1 Židovského kodexu měli Židé označovací povinnost. Detaily židovského označení byli ponechány ministerstvu vnitra, které na základě vyhlášky č. 401/1941 stanovilo, že Židé podléhají označení v podobě žluté šesticípé hvězdy. Na základě ustanovení § 9-11 Židovského kodexu byla upravena občanská práva tak, že byl zakázán manželský sňatek a pohlavní styk s Židy. Část I. dále upravovala vyloučení Židů z volebního práva, vyloučení Židů z veřejných funkcí nebo nezpůsobilost Židů působit ve veřejné službě, a to dle ustanovení § 12-15 Židovského kodexu. Podobně jako na území Protektorátu Čechy a Morava byli také Židé žijící na Slovensku vyřazeni z možnosti vykonávat některá povolání, která v Hlavě VI. vymezil Židovský kodex jako nezpůsobilost Židů působit v notářství, advokacii, civilním inženýrství, lékařské a zvěrolékařské praxi či lékárnictví. V souvislosti s platností Židovského kodexu byla omezena také škála občanských práv jako například právo listovního tajemství, shromažďovací právo či právo na vzdělání. Působnost Židovského kodexu se vztahovala také k držbě zbraní, rybolovu či řízení motorových vozidel.¹⁷⁰

Část II. Židovského kodexu detailně upravovala židovský majetek a majetková práva Židů. V souvislosti se zmíněnou právní úpravou nemohli Židé nabývat vlastnické právo nebo libovolně nakládat se svým majetkem. Podobně jako tomu bylo na území Protektorátu Čechy a Morava, tak ani slovenští Židé nemohli vlastnit určité předměty. Jednalo se o významná umělecká díla jako například obrazy či sochy, ale dále také fotoaparáty nebo dalekohledy. Část III. Židovského kodexu detailněji upravuje vyloučení slovenských Židů z veřejného života.¹⁷¹

Ačkoliv byl Židovský kodex považován za obecnou úpravu antižidovského počínání, byl jeho obsah doplňován vyhláškami či nařízeními, které však byly vydávány samostatně. Mezi takové se řadila například Vyhláška ministerstva vnitra č. 510/1941, která byla publikována v úředních slovenských novinách, a v důsledku, které bylo Židům zakázáno navštěvovat biografy, restaurace či trhy. Židé byli postiženi také v oblasti cestování, kdy byli nuceni odevzdat své cestovní doklady, a to na základě Nařízení č. 215/1940 Sl. Z., o povinnosti Židů odevzdat cestovní pasy. Na obecnou úpravu Židovského kodexu v oblasti zaměstnávání

---

¹⁷⁰ Nariadenie č. 198/1941 Sl. Z. zo dňa 9. septembra 1941 o právnom postavení Židov, část I.

¹⁷¹ Tamtéž část II., III.

navázalo dále Nařízení č. 153/1941 Sl. Z., o pracovní povinnosti Židů, v důsledku kterého museli Židé ve věku od 18 do 60 let vykonávat takové práce, které jim byly přiděleny tamějším úřadem práce.¹⁷²

8. Konkrétní případy rodin, jež postihl antisemitismus

V dnešní době se najde již jen málo takých, kteří si pamatují z vlastních zkušeností hrůzy, jež druhá světová válka přinesla. Zastávám ten názor, že by takové příběhy a skutečnosti neměly propadnout v zapomnění, ba naopak by měly setrvat a také v dnešní době, téměř sto let po uplynutí války, by taková témata neměla být pouze minulostí. Právě díky odvaze a statečnosti některých jedinců si můžeme připomínat a děkovat za to, v jaké době ostatně žijeme, ač se 21. století stává dennodenně terčem kritiky v desítkách konverzaticích, ve srovnání s žitím v první polovině 20. století se zdají, alespoň pro mou osobu, konverzace podobného duchu absurdní.

8.1 Život Aleny Popperové a její rodiny

Dne 5. října 2021 jsem jela navštívit do Českých Budějovic paní Alenu Popperovou. Každý, kdo je, byť jen částečně zainteresován do židovské historie, musel zaregistrovat příjmení paní Aleny. Jak mi také později sama paní Alena pověděla, příjmení „*Popper*“ patří k těm nejpoužívanějším příjmením židovské společnosti. Díky nesmírné laskavosti, srdečnosti a vstřícnosti paní Aleny jsem mohla blíže nahlédnout do života celé její rodiny, jež za doby druhé světové války tížilo nejedno omezení. Se souhlasem paní Aleny jsem si také mimo získané informace mohla vyfotografovat střípky vzpomínek, jež si paní Alena z doby protektorátu dochovala.

Nyní devětaosmdesátiletá Paní Alena Popperová, rozená Metzlová, se narodila dne 3. října 1932 do židovské rodiny, jež žila v Českých Budějovicích. Její otec, pan Viktor Metzl, narozený roku 1903, byl advokátem v Českých Budějovicích, kde měl svou vlastní advokátní kancelář, v níž pracoval společně se svým švagrem, panem Wendtem a studentem práv, mladíkem Postlem. Maminka

---

¹⁷² FIAMOVÁ, Martina. Protizidovské zákonodarstvo na Slovensku a v Európe: zborník z medzinárodnej vedeckej konferencie, Bratislava 8.-9. septembra 2011. Bratislava: Ústav pamäti národa, 2014. ISBN 978-80-89335-51-0 s. 228-236

paní Popperové, Marie Popperová, byla ženou v domácnosti, v níž ji pomáhaly služebné. Důležitou roli v životě celé rodiny paní Popperové sehrála služebná Marie Kolářová. Dalším členem rodiny byla sestra Nora. Celá rodina vedla šťastný život, patřila k rodinám střední vrstvy a mohla si dopřát, co chtěla. Dle slov paní Popperové její tatínek vydělával pěkné peníze. Do rodinné idylky však přišla válka a někteří členové rodiny se viděli naposledy. Paní Aleně i její sestře se dostávalo nejlepšího vzdělání, neboť maminka obě sestry se souhlasem otce nechala pokřtít, aby mohly navštěvovat prestižní klášterní školu. Děvčátka již v raném dětství okusila ty nejhorší formy antisemitismu, a to právě mezi spolužáky, kteří na ně například plivali. Nenávist se projevovala také mezi dětmi a narůstala do absurdních rozměrů. Paní Popperová vzpomínala na to, jak ji bezmyšlenkově spolužačka servala z krku řetízek, na němž visel přívěsek s Pannou Marií. „*Židé Pannu Marii nenosí*“, odvětila její teprve šestiletá spolužačka. Rasovým antisemitismem byly postiženi všichni členové nežidovských rodin a nebylo ani žádným tajemstvím, že svou nenávist neskrývali. V momentě, kdy započala druhá světová válka, byla klášterní škola, jež paní Alena navštěvovala, zavřena a děvčata přestoupila do klasické školy. Paní Alena nastoupila do třídy, kde byla výuka svěřena učiteli, jenž byl zároveň kamarádem jejího tatínka. Paní Popperová vzpomíná a děkuje, že se dostala do třídy právě k otcovu kamarádovi, neboť to byl právě on, kdo ji ve třídě schovával před německou inspekci. Tehdy celé situaci moc nerozuměla a dělala pouze to, co jí bylo řečeno. Z německé inspekce a gestapa měla strach celá rodina, neboť bylo na denním pořádku celého jejich okolí zajetí Židů a jejich následný transport. „*Pokaždé, když na nás někdo zaklepal, báli jsme se, že si pro nás přišli*“, vzpomínala paní Alena. 3. října roku 1944 se jejich noční můry naplnily, neboť to byl právě den, kdy paní Alena viděla naposledy svého otce. V podvečer si pro pana Metzla přišla policie a vzala jej do věznice v Českých Budějovicích. Viktor Metzl byl posléze transportován do koncentračního tábora v Mauthausenu v Rakousku. Krátce po transportu pana Metzla si přišli němečtí policisté také pro paní Metzlovou, ta byla držena v Českých Budějovicích ve věznici a následně transportována do Terezína. Obě sestry si vzali strýcové. Paní Alena žila až do konce války u strýce v Praze a její sestra Nora naopak u strýce v Chotěboři. Na čas strávený u strýce má paní Alena smíšené vzpomínky. Na jedné straně se jí dostávalo nejlepšího vzdělání a seberealizace například ve hře na klavír, ale na straně druhé postrádala jakýkoliv citový vztah. Se sestrou si pravidelně dopisovala. Během bombardování a náletů bylo nutné ukrýt se v krytu. Díky časům

stráveným v krytu vznikl u paní Aleny blok, kvůli kterému jí není příjemné být v prostoru s lidmi, jež nezná. Když válka skončila, zaklepala u strýce v Praze na dveře žena. „*To jsem já, Alenko, tvá maminka.*“ Paní Metzlová se z Terezína vrátila v dezolátním stavu, kdy ji ani její nejbližší nebyli schopni poznat. Podvýživa, děs a strach v očích. Takové myšlenky se honily paní Aleně v hlavě, když po válce spatřila svou vlastní maminku. Společně s maminkou a sestrou se vrátily do Českých Budějovic, kde netrpělivě čekali na americkou armádu, jež přiveze přeživší z koncentračních táborů. Když onen den nastal, vyběhly všechny směrem na náměstí, doufajíc, že se opět shledají se svým otcem, panem Metzlem. „*Viktor Metzl, neznáte ho, neviděl ho někdo, pomozte nám...*“ Jejich hladová slova vyslyšel jeden z přeživších a svolal děvčata a paní Metzlovou. „*Je to přesně 14 dní, co Viktor hlady zemřel.*“ Všem okamžitě spadl blažený výraz z tváře, který se proměnil v horoucný pláč. I přes všechny útrapy, které přinesl život paní Aleně a její rodině, je paní Alena nesmírně sympatický člověk, plný elánu a positivity. Celý život paní Alena zasvětila zdravotnictví, neboť právě profese zdravotní sestry dala jejímu životu ten správný směr a zřejmě právě pomoc druhým se odvíjí také od prožitých útrap. Paní Alena je dodnes zvána do základních i středních škol, kde vypráví svůj příběh.

8.1.1 Vládní nařízení ze dne 4. července 1939 a život Metzlových

Na základě Vládního nařízení č. 136/1940 Sb. o právním postavení Židů ve veřejném životě ze dne 4. července 1939 (dále jen jako „*vládní nařízení*“) postihla nejen rodinu Metzlových řada omezení, která jim dennodenně sužovala životy. Na základě předchozí bližší specifikace zmíněného vládního nařízení v kapitole 6.3.1 bych se v tomto bodě ráda věnovala ustanovení § 4 odst. 2 vládního nařízení, jež vymezuje vztah Židů a advokacie. Otec paní Popperové byl advokátem, jenž působil v Českých Budějovicích v advokátní kanceláři, proto pokládám za důležité hovořit o tomto omezení.

Na základě ustanovení § 4 odst. 2 vládního nařízení bylo stanoveno, že Židé nemohou, v případě, že není ustanoveno jinak, vykonávat funkci advokátů, nemohou býti obhájci v trestních věcech nebo patentními zástupci.¹⁷³ Zákazy

---

¹⁷³ . Vládní nařízení č. 136/1940 Sb. o právním postavení Židů ve veřejném životě ze dne 4. července 1939

stanovené vládním nařízením byly neustále kontrolované a porušení povinností sankcionované.

Pan Viktor Metzl byl dle slov paní Aleny mírumilovný, vstřícný a přátelský člověk. Zřejmě mírumilovnost a chtíč být pro ostatní nápomocný, jej vedla k tomu, že i přes zákaz stanovený vládním nařízením vykonával svou advokátní praxi. Právě v tomto momentu se vrátíme k výše zmíněnému rodinnému příteli, mladíku Postlovi, jež byl nedostudovaný právník a panu Metzlovi v advokátní kanceláři vypomáhal. Nikoho z rodiny by nenapadlo, že člověk, jež je navštěvuje každý den, tráví s nimi svůj volný čas a zároveň je také brán jako další člen rodiny, by byl konfident. Konfident v překladu znamená udavač. Právě kvůli udání mladíka Postla byl pan Viktor Metzl dne 3. října 1944 odveden policií, zadržen a následně transportován do koncentračního tábora v Rakousku, odkud se už nikdy nevrátil.

8.1.2 Policejní nařízení ze dne 1. září 1941 v životě Metzlových

Policejní nařízení č. 44/1941 o označování Židů ze dne 1. září 1941 stanovilo v § 1 odst. 1 a 2, že Židům, jež dovršili šestý rok života, se na základě tohoto policejního nařízení zakazuje, ukazovat se na veřejnosti bez židovské hvězdy, přičemž se jedná o šesticípou hvězdu o celkové velikosti dlaně, černě obtažené, ze žluté látky tkané s uprostřed čitelným nápisem „Jude“.¹⁷⁴

Jak je již výše v této kapitole zmíněno, antisemitismus v jeho nejkrutější míře okusila i děvčátka, na něž se kvůli přesahu věku policejní nařízení rovněž vztahovalo. Stávaly se denně terčem posměchu, nevhodných poznámek a čas od času přinesly domů poplivaný svrchní oděv. Pan Metzl chodil potají pracovat do advokátní kanceláře a vždy nosil přes svou židovskou hvězdou aktovku, tak aby ani z blízké vzdálenosti nekoukal jediný cíp židovské hvězdy či žlutá barva.

8.1.3 Život po Vyhlášce ministra zemědělství ze dne 23. října 1941

I přes to, že Vyhláška ministra zemědělství ze dne 23. října 1941 o zákazu vydávati určité zboží Židům (dále jen jako „*vyhláška ministerstva zemědělství*“) dle ustanovení § 1 stanovila, že je Židům zakázán výdej všech druhů ovoce, a to jak

---

¹⁷⁴ Policejní nařízení č. 44/1941 Sb. ze dne 1. září 194, o označování Židů

čerstvého, tak sušeného, dále zákaz výdeje ořechů, sušených plodin, marmelád, sladkostí, ryb včetně veškerých výrobků z nich zhotovených a v poslední řadě také zákaz na výdej drůbeže a zvěřiny ¹⁷⁵, tak neměla rodina Metzlova o výše citované potraviny nouzi. Právě díky jedné ze služebných, Marii Kolářové, měla celá rodina přístup i k Židům zapovězeným potravinám. Pod hrozbou peněžitého či vazebního trestu stanoveného v § 4 odst. 1 vyhlášky ministerstva zemědělství Marie riskovala, neboť by nikdy nedopustila, aby se jejím nejbližším nedostalo kvalitních výrobků.

*Obrázek 2: Alena, Nora a Viktor Metzlovi
Autor: Barbora PODOLOVÁ, dne 5.10.2021*

*Obrázek 1: Originální židovská hvězda pana Metzla
Autor: Barbora PODOLOVÁ, dne 5.10.2021*

---

¹⁷⁵ Vyhláška protektorátního ministra zemědělství č. 362/1941 Sb., o zákazu vydávati určité zboží Židům ze dne 23. října roku 1941

Závěr

Určité opovrhování Židy se objevilo v průběhu každého století a v každé společnosti. Židé byli vystavováni různým formám antisemitismu, avšak žádná z takových forem nikdy nepronikla do takové podoby, aby skončila hromadným vražděním lidí.

První protižidovská legislativa byla na území Protektorátu Čechy a Morava vydána již v roce 1939, na což navazovaly další a další omezení připisující se na účty Židů. Zákazy volných dispozic s majetkem, vznik Ústředny pro židovské vystěhovalectví, zákaz vstupu do árijských podniků či stanovení 25 % vystěhovalcké daně. Rok 1939 byl pro protektorátní Židy startovním bodem, který pomalu vedl k cestě bezpráví. Rok 1940 navázal s omezeními, které se dotkly nákupní doby, vyřazování z výkonu některých veřejných funkcí a dalšího ukončení pracovních poměrů, které byly doprovázeny omezeními zaopatřovacích platů či hospodářská omezení. Zmíněná omezení byla doprovázena například i takovým způsobem, že Židé museli být označeni židovskou hvězdou, kterou museli nosit při pohybech na veřejnosti.

Diplomová práce přispěla ukázkou protižidovské legislativy, která se na základě svého obsahu historicky řadí mezi tu nejpošetilejší, která byla kdy vydána. Veškeré předpisy, které byly vydány nacisty společně tvořily dokonale promyšlenou skládačku, kterou měl Adolf Hitler promyšlenou tak, aby se postupně zbavil jedné společenské skupiny. Těmito úhlavními nepřáteli však byli obyčejní lidé, kteří se stávali v důsledku velkého množství omezujících právních předpisů bezprávími a nic z toho si nezasloužili. Konec války byl pro přeživší židovské obyvatele vysvobozením, neboť byly ze strany zákonodárce vydány takové zákony, které obnovily předválečný právní pořádek.

Posledním bodem diplomové práce je skutečný příběh rodiny, která válečnou situaci prožila. I přes to, že od Druhé světové války uplynulo více než 80 let se mi podařilo vyhledat osobu, která si válečné časy živě pamatuje a dodnes i ve svém krásném věku dojíždí přednášet do škol o zlých dobách židovského bezpráví s cílem, aby si lidé vážili svých práv a sebe samých, neboť to vždy nebylo samozřejmé, což byl v podstatě také jeden z mých cílů, které jsem chtěla sdělit prostřednictvím této diplomové práce.

Resumé

The diploma thesis deals with the subject of anti-Jewish legislation and the legal status of Jews during the Protectorate of Bohemia and Moravia. The main aim is to introduce the fundamental and most interesting legislation that played an important role in the subsequent legal status of Protectorate Jews.

The thesis is divided into eight chapters, together with an introduction, a conclusion, a foreign-language summary, and the essential elements. The first chapter deals with anti-Semitism in the 18th and 19th centuries. The next one describes the Jewish activities across the centuries. The third and fourth chapters deal with the Protectorate of Bohemia and Moravia, including the most important events surrounding its creation, with the most important imperial authorities being also described. Chapter 5 provides an introduction to the key issues, describing the Nuremberg Laws, from which the Protectorate's anti-Jewish legislation was further developed. The sixth chapter is listing the specific restrictive legislation, for example in the form of regulations or decrees. The following chapter provides a brief comparison of the issue with developments in another country, namely Slovakia. The final eighth chapter focuses on the real story of a family who vividly remembers all the anti-Jewish restrictions that were in force in the Protectorate of Bohemia and Moravia during World War II.

The substance of the diploma thesis lies in the provision of truthful information on the basis of which the reader will be able to get an idea of the issue which is the subject of this thesis.

Key words

World War II., Protectorate of Bohemia and Moravia, Jewish people, Anti-Jewish legislation, Regulation, Decree, Expulsion

Seznam použité literatury:

KNIŽNÍ PUBLIKACE:

1. ČAPKOVÁ, Kateřina. Češi, Němci, Židé? národní identita Židů v Čechách 1918 až 1938. 2., přeprac. vyd. Praha: Paseka, 2013. ISBN 978-80-7432-294-5
2. FIAMOVÁ, Martina. Protižidovské zákonodárstvo na Slovensku a v Európe: zborník z medzinárodnej vedeckej konferencie, Bratislava 8.-9. septembra 2011. Bratislava: Ústav pamäti národa, 2014. ISBN 978-80-89335-51-0
3. GÖPPINGER, Horst. Juristen jüdischer Abstammung im 'Dritten Reich': Entrechtung und Verfolgung. Die erste Auflage. München: C.H.Beck, 1990,. ISBN 3-406-33902-6
4. JURÁŠEK, JUDr. Stanislav. Předpisy o židovském majetku a další předpisy židů se týkající. 1940. Praha: Českomoravský Kompas, tiskařská a vydavatelská akc. spol. v Praze. Plzeňská tř. 79, 1940, 216 s. ISBN Neuvedeno
6. KREJČOVÁ, Helena, Jana SVOBODOVÁ a Anna HYNDRÁKOVÁ. Židé v protektorátu: hlášení Židovské náboženské obce v roce 1942: dokumenty. Praha: Maxdorf, 1997. Historia nova. ISBN 80-85800-82-9
7. KRYL, Miroslav. Rasismus, antisemitismus, holocaust. Ústí nad Labem: Filozofická fakulta Univerzity Jana Evangelisty Purkyně v Ústí nad Labem, 2011. ISBN 978-80-7414-389-2
8. LAQUEUR, Walter. Měníci se tvář antisemitismu: od starověku do dnešních dnů. Praha: NLN, Nakladatelství Lidové noviny, 2007. ISBN 978-80-7106-927-0
9. LIŠKA, Vladimír. Protektorát: éra hákového kříže. Olomouc: Fontána, c2010. ISBN 978-80-7336-584-4
10. MALÝ, Karel. Dějiny českého a československého práva do roku 1945. Praha: Leges, 2010. Student (Leges). ISBN 978-80-87212-39-4
11. MARŠÁLEK, Pavel. Pod ochranou hákového kříže: nacistický okupační režim v českých zemích 1939-1945. Praha: Auditorium, 2012. 20. století. ISBN 978-80-87284-20-9
12. MATUŠÍKOVÁ, Lenka. K dějinám Židů v českých zemích. Praha: Národní archiv, 2015. ISBN 978-80-7469-038-9

13. MESSADIÉ, Gerald. Obecné dějiny antisemitismu: od starověku po dvacáté století. Praha: Práh, 2000. ISBN 80-7252-038-5
14. MICHLOVÁ, Marie. Protentokrát, aneb, Česká každodennost 1939-1945. Řitka: Čas, 2012. Český čas. ISBN 978-80-87470-60-2
15. Norimberské zákony: z 15. září 1935 (zákon o říšských vlajkách, zákon o říšském občanství, zákon na ochranu německé krve a německé cti) a zákon o zdravém manželství z 18. října 1935: všechny zákony s nařízeními a výnosy, dosud vydanými: přeloženo dle šestého německého textového vydání s obsáhlými poznámkami (zákonodárství až do konce června 1938). Žďár nad Sázavou: Bodyart Press, 2014. ISBN 978-80-87525-29-6
16. PĚKNÝ, Tomáš. Historie Židů v Čechách a na Moravě. 2., přeprac. a rozš. vyd. Praha: Sefer, 2001. ISBN 80-85924-33-1
17. PETRŮV, Helena. Právní postavení židů v Protektorátu Čechy a Morava (1939-1941). Praha: Sefer, 2000. Knižnice Institutu Tereziánské iniciativy. ISBN 80-85924-25-0
18. PETRŮV, Helena. Zákonné bezpráví: Židé v Protektorátu Čechy a Morava. Praha: Auditorium, 2011. 20. století. ISBN 978-80-87284-19-3
19. POJAR, Miloš SOUKUPOVÁ Blanka a ZAHRADNÍKOVÁ Marie. Židovská menšina za druhé republiky: sborník přednášek z cyklu ve Vzdělávacím a kulturním centru Židovského muzea v Praze v lednu až červnu 2007. Praha: Židovské muzeum v Praze, [2007]. ISBN 978-80-86889-52-
20. ROLAND, Paul. Ilustrovaná historie nacismu: vzestup a pád Adolfa Hitlera. Praha: Svojtka & Co., 2010. ISBN 978-80-256-0314-7
21. SCHELLE, Karel. Protektorát Čechy a Morava – jedna z nejtragičtějších kapitol českých novodobých dějin: (vybrané problémy). Ostrava: Key Publishing, 2010. ISBN 978-80-7418-052-1
22. SCHUBERT, Kurt. Dějiny Židů. Praha: NS Svoboda, 2003. Vědět a znát. ISBN 80-205-1036-2
23. SVOBODA, Lukáš. Křišťálová noc a historie Židů v Karlovarském kraji. Karlovy Vary: Muzeum Karlovy Vary, 2018. ISBN 978-80-87548-15-0

PRÁVNÍ PŘEDPISY:

1. Čtvrtý prováděcí výnos k Nařízení říšského protektora o židovském majetku ze dne 21. června 1939 ze dne 7. února 1940
2. Druhý prováděcí výnos říšského protektora k Nařízení o židovském majetku ze dne 8. prosince 1939
3. Erste Verordnung zum Gesetz zum Schutze des deutschen Blutes und der deutschen Ehre
4. Nariadenie č. 198/1941 Sl. Z. zo dňa 9. septembra 1941 o právnom postavení Židov
5. Nařízení č. 411/1940 Sb., o zaopatřovacích platech Židů ze dne 7. listopadu 1940
6. Nařízení říšského protektora v Čechách a na Moravě o židovském majetku ze dne 21. června 1939
7. Osmý prováděcí výnos k nařízení říšského protektora o židovském majetku ze dne 21. června 1939 ze dne 16. září 1940
8. Policejní nařízení č. 44/1941 Sb. ze dne 1. září 1941, o označování Židů
9. Sedmý prováděcí výnos k nařízení říšského protektora o židovském majetku ze dne 21. června 1939 ze dne 10. července 1940
10. Šestý prováděcí výnos k nařízení říšského protektora o židovském majetku ze dne 21. června ze dne 29. března 1940
11. Třetí prováděcí výnos k Nařízení říšského protektora o židovském majetku ze dne 21. června 1939 ze dne 29. ledna 1940
12. Vládní nařízení č. 136/1940 Sb., o právním postavení Židů ve veřejném životě ze dne 4. července 1939
13. Vládní nařízení č. 260/ 1942 Sb., o zaměstnávání Židů ze dne 17. července 1942
14. Vládní nařízení č. 87/1939 Sb., o správě hospodářských podniků a dozoru nad nimi ze dne 21. března 1939
15. Vyhláška ministerstva zemědělství č. 1009/1941 Sb., o vyloučení židů z odběru kaprů ze dne 21. listopadu 1941
16. Vyhláška ministerstva zemědělství č. 384/1941 Sb., o vyloučení Židů z odběru cibule ze dne 8. listopadu 1941
17. Vyhláška ministerstva zemědělství č. 411/1941 Sb., o vyloučení židů z odběru pomerančů a mandarinek ze dne 8. prosince 1941

18. Vyhláška okresního úřadu v Benešově č.j.32647/40 ze dne 5. srpna 1940
19. Vyhláška Okresního úřadu v Písku č. 1200, o opatření ohledně styku židovského obyvatelstva s ostatním obyvatelstvem ze dne 31. srpna 1939
20. Vyhláška policejního ředitelství města Prahy č.j. 19.040 ze dne 5. srpna 1940
21. Vyhláška policejního ředitelství Plzeň č.j. 4360/40 ze dne 12. srpna 1940
22. Vyhláška policejního ředitelství v Praze č.j. 1471 ze dne 23. ledna 1941
23. Vyhláška protektorátního ministra zemědělství č. 362/1941 Sb., o zákazu vydávati určité zboží Židům ze dne 23. října roku 1941
24. Výnos Vůdce a říšského kancléře Adolfa Hitlera č. 75/1939 Sb. ze dne 16. března 1939, o zřízení Protektorátu Čechy a Morava

Informovaný souhlas s rozhovorem, pořízením fotografií a jejich užitím v rámci diplomové práce „Protizidovská legislativa a právní postavení Židů za doby Protektorátu Čechy a Morava“

(dále jen jako „*Informovaný souhlas*“)

V rámci tvorby diplomové práce na téma *Protizidovská legislativa a právní postavení Židů za doby Protektorátu Čechy a Morava* (dále jen jako „*diplomová práce*“) psané na katedře právních dějin Západočeské univerzity v Plzni poskytla respondentka, Alena POPPEROVÁ, nar. 3.10.1932, rozhovor a svolila k pořízení fotografií předmětů studentce pátého ročníku výše zmíněné fakulty a univerzity, Barboře PODOLOVÉ, nar. 31.10.1997, stud. č. R17M0113P.

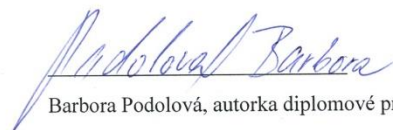
Rozhovor i pořízené fotografie budou použity následovně:

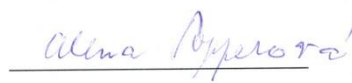
1. Rozhovor a pořízené fotografie budou zpracovány v diplomové práci, jež bude následně zveřejněna ve volně přístupné databázi kvalifikačních prací digitální knihovny Západočeské univerzity v Plzni.
2. Rozhovor a pořízené fotografie budou po vypracování publikovány do min. dvou knižních podob a jedné kroužkové vazby.

Účast na rozhovoru je z Vaší strany dobrovolná, je pouze na Vašem uvážení, jaké skutečnosti během našeho rozhovoru sdělíte a jaké předměty poskytnete k vyfotografování. Rozhovor bude po celou dobu nahráván a následně přepsán do textové podoby.

Informovaný souhlas je vyhotoven ve dvou vyhotoveních, jedno vyhotovení pro autorku diplomové práce Barboru PODOLOVOU, nar. 31.10.1997, stud. č. R17M0113P a druhé vyhotovení pro respondentku, Alenu POPPEROVOU, nar. 3.10.1932.

V Českých Budějovicích dne 5.10.2021

Barbora Podolová, autorka diplomové práce

Alena Popperová, respondentka

Obrázek 3: Scan informovaného souhlasu ze dne 5. října 2021, Autor: Barbora PODOLOVÁ, dne 5.10.2021

Seznam obrázků:

Obrázek 1: Originální židovská hvězda pana Metzla..... 61

Obrázek 2: Alena, Nora a Viktor Metzlovi 61

Obrázek 3: Scan informovaného souhlasu ze dne 5. října 2021 68

Veškeré obrázky byly vyfotografovány či zpracovány dne 5. října 2021 v Českých Budějovicích autorkou diplomové práce.